

Våldsutsatta kvinnor och deras barn

- en uppföljning

FÖRORD

Regeringen gav i december 1997 ett uppdrag till de myndigheter som har ett övergripande ansvar för att förebygga våld mot kvinnor att intensifiera detta arbete.

Utifrån detta uppdrag presenterades år 2000 ett länsövergripande policydokument för frågor som rör kvinnovåld i länet. Detta utarbetades av en länsgrupp som bildats för kvinnofrid.

För att få en uppfattning av hur kommunerna i länet fullgjort sina åtaganden enligt policydokumentet genomförde Länsstyrelsen 2005 en översiktlig kartläggning av kommunernas handlingsplaner. Resultatet visade på varierande ambitionsnivåer.

Regeringen beslutade i december 2005 att avsätta särskilda medel, statsbidrag, till kvinnojoursverksamhet i syfte att stödja våldsutsatta kvinnor och deras barn. Östergötland tilldelades 3,6 miljoner som skall fördelas av Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen uppdrog i februari 2006 åt Karin Söderberg att göra en fördjupad studie av kommunernas arbete med kvinnovåld. Avsikten var dels att få en uppfattning om kommunernas ambitioner och dels att få ett bättre underlag vid fördelning av statsbidraget.

Det är Länsstyrelsens förhoppning att rapporten kan bidra till kommunernas arbete när det gäller framtida åtgärder till stöd för våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Karin Söderberg som är samhälls- och kulturanalytiker svarar själv för rapportens innehåll och slutsatser.

Linköping i april 2006

Bo Silén
Socialdirektör

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
INLEDNING	7
SYFTE	7
METOD	7
GENOMFÖRANDE	7
URVAL OCH AVGRÄNSNING	8
DISPOSITION	9
RESULTAT	10
KVINNOJOURERNA	10
<i>Verksamhet och ekonomi</i>	10
<i>Kommunalt bistånd</i>	10
<i>Samarbete med kommunen</i>	11
<i>Sammanfattning</i>	12
KOMMUNVERKSAMHET	12
<i>Organisationen av arbetet med våldsutsatta kvinnor och deras barn</i>	12
<i>Frideborgsverksamheter</i>	12
<i>Stor kommun kontra liten</i>	13
<i>Kunskap om mäns våld mot kvinnor</i>	13
<i>Teoretisk förståelse av våldet</i>	14
OMFATTNING AV MÄNS VÅLD MOT KVINNOR OCH BARN.....	16
SÄRSKILT UTSATTA GRUPPER	17
MÅLUPPFYLLELSE AV LÄNETS POLICYDOKUMENT.....	19
<i>Förbättra samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer</i>	19
<i>Bilda opinion kring våldet mot kvinnor</i>	21
<i>Främja attityd- och beteendeförändringar kring könsroller</i>	21
<i>Utveckla fungerande stöd-/behandlingsmodeller för män som utsätter kvinnor för våld, liknande Frideborg</i>	22
<i>Utveckla metoder och kunskaper för att stödja och hjälpa barn som växer upp i misshandelsmiljöer</i>	22
<i>Information om rättigheter, råd och stöd till kvinnor och särskilt invandrarkvinnor</i>	24
<i>Utbildning, fortbildning till personal som i sitt arbete kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor</i>	25
<i>Utvecklande av handlingsplaner/åtgärdsprogram för personal som arbetar med kvinnovåld</i>	26
<i>Utforma och utveckla samverkansgrupper myndigheter emellan och med frivilligorganisationer efter de lokala förutsättningar som finns</i>	28
TEMATISK DISKUSSION	28
<i>Kompetens och teoretisk förståelse</i>	28
<i>Samverkan</i>	31
<i>Resurser</i>	33
SLUTSATSER	36

SAMMANFATTNING

År 2000 antogs i Östergötland ett länsövergripande policydokument som skulle klargöra myndigheters och organisationers ansvarsområden i frågan om kvinnofrid. Olika myndigheter och länets alla kommuner skrev under dokumentet och åtog sig därmed att arbeta för de i dokumentet nedskrivna åtgärderna. År 2005 gjorde Länsstyrelsen i Östergötland en granskning av hur kommunerna arbetat fram lokala handlingsprogram för våldsutsatta kvinnor. Resultatet visade att kommunerna överlag inte prioriterat frågan. År 2006 beslutade regeringen att göra en satsning på kvinnojoursverksamhet i syfte att öka stödet till våldsutsatta kvinnor och deras barn med 135 000 000 kronor.

Länsstyrelsen beslutade i början av 2006 att göra en fördjupad studie av länets kommuners arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn. Syftet med studien var dels att få en tydligare bild av hur de östgötska kommunerna arbetar med frågan om våldsutsatta kvinnor och deras barn och dels ett underlag vid fördelning av statsbidraget som för Östergötlands del är 3,6 miljoner kronor.

Under våren 2006 genomfördes intervjuer med länets tretton kommuner, samt några andra organisationer med relevans för området. Det är på dessa intervjuer studiens resultat vilar.

Resultat

Det kan konstateras att det finns varierande ambitioner och lösningar i kommunerna kring samverkan. Frideborg Norrköping förefaller vara ett lyckat exempel på en väl genomförd och implementerad samverkan. Två andra länsområden har med varierat, men dock mindre lyckat, resultat försökt använda samma arbetssätt. Stor personalomsättning i styrgrupperna, ointresserade deltagare, otydliga målsättningar samt att ingen tagit ansvar för att driva och styra arbetet, har nämnts som anledningar till att resultatet blivit mindre lyckat än i Norrköping.

Organiseringen av arbete med våld mot kvinnor och barn ser mycket olika ut i länets kommuner. En kommuns storlek är en av de många förutsättningar som påverkar arbete och organisering kring frågan. Givetvis påverkar också en eventuell delaktighet i någon form av samverkansarbete kommunernas insatser.

Kommunernas olika stöd till kvinnojourerna ger olika villkor till de utsatta kvinnorna och deras barn. Kvinnojourer har en speciell position i kommunerna. De är ideella föreningar som utför en stor och viktig del av det arbete som tillhör kommunens sociala ansvar enligt socialtjänstlagen. Samarbetet mellan kvinnojourerna och kommunerna är inte perfekt. Enbart i Norrköping har man ett samarbete som jouren är nöjd med. De efterlyser dock alla en större lyhördhet och ett större intresse hos kommunen för deras kunskaper och deras sätt att arbeta för de utsatta kvinnorna.

Kunskapen kring mäns våld mot kvinnor behandlas i en del kommuner som en specialistkompetens, som inte ingår i den ordinarie socialsekreterarens arbete och profession. De små kommunerna menar sig inte kunna besitta kompetensen då deras personal måste jobba brett med all social problematik. Även i några av de större kommunerna framkommer att kunskapen i frågan är en specialkompetens som ofta koncentreras hos några få socialarbetare. Många av kommunernas utbildningsinsatser är av äldre datum. Okunskap inom myndigheterna blir ett hinder och ett motstånd för kvinnorna och barnen. Det finns anledning att resa frågan huruvida kunskaper kring

mäns våld mot kvinnor är specialkunskaper eller om den borde ingå i en socialsekreterares ordinarie jobb, såväl som alla kommunala yrken där man möter människor.

Vissa kommunerna arbetar efter att mäns våld mot kvinnor beror på individuella avvikelser, som missbruk eller kultur. Andra menar att det är en kombination av ojämställdheten i samhället, könsmaktsförståelsen, och individuella problem som maktlöshet, trångmål, missbruk mm. Att det är enskilda socialsekreterarens intresse och personliga ställningstaganden som utgör antingen en drivkraft eller ett hinder för att utveckla ett arbete som uppfyller styrdokument och förordningar är inte tillfredsställande.

Många av de verksamheter för barnen som kommunerna erbjuder har sin utgångspunkt i att barnen mött missbruk. I dessa verksamheter får sedan alla barn som har problem i familjen, oavsett vilket, plats. Tvivel kan resas kring om barnen får adekvat hjälp av en verksamhet utan specifika metoder för de barn som har specifika problem, när de växt upp i familjer där den vuxne mannen misshandlar den vuxna kvinnan. Behandlingen av barnen skiftar mellan kommunerna. Det innebär att barn i Östergötland får den hjälp som deras hemkommun har att erbjuda, och inte den hjälp som är den bästa för deras situation. Detta, samt insikten om att köerna till Frideborgs barnverksamhet i Norrköping är väldigt långa, gör att hjälpen inte är tillfredsställande.

De flesta av de handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor som finns i länet är politiskt förankrade. Det finns, förutom i Norrköping, inte några andra politiska dokument som styr socialtjänstens arbete i frågan. Handlingsplanerna ser mycket olika ut, från en enkel A4 sida som gäller enbart inom individ- och familjeomsorgen, till tjocka häften med väl utvecklade teoretiska och praktiska resonemang som gäller i flera kommunala instanser och myndigheter. Vissa handlingsplaner är av äldre datum och några har nyligen blivit, eller är på väg att bli uppdaterade. Huruvida kommunernas handlingsplaner är kända och använda i de organisationer de sägs gälla inom är oklart.

Benämningar som ”krångelfamiljer” och ”familjevåldsgruppen” används inom kommunernas arbete med kvinnor och barn som utsatts för mäns våld mot kvinnor. När kommunerna väljer att definiera problematiken med dessa namn blir konsekvensen att alla i familjen ses som lika ansvariga för det som sker, oavsett vem som är förövaren och vem det är som blir föremål för våldet och misshandeln.

Kommunerna har inte beredskap för att hjälpa våldsutsatta kvinnor med särskilda svårigheter exempelvis missbruk, psykiska eller fysiska funktionshinder. Inte heller kvinnojourerna kan ta emot kvinnor ur de flesta av dessa grupper, då det saknas kompetens och, vid behov, anpassat boende för dem på jourerna.

Med anledning av den resurstilldelning som problematiken i dag får runt om i Östergötlands kommuner, kan det konstateras att på de allra flesta håll prioriteras annan social problematik på de våldsutsatta kvinnornas och deras barns bekostnad. Att resurstilldelningen och organiseringen av arbetet i länets kommuner varierar grovt innebär att hjälpen de våldsutsatta kvinnorna och barnen får varierar beroende på var de bor.

Slutsatser

Med anledning av ovanstående resultat kan följande särskilt framhållas:

1. att kommunerna bör fundera över att förbättra sin organisering kring mottagandet och behandlingen av de våldsutsatta kvinnorna och barnen.
2. att kommunerna bör processa fram en övergripande policy, där man fastslår ett förhållningssätt och en förståelse av våldet mot kvinnor som stämmer överens med Kvinnofredspropositionen och de övriga styrdokument.
3. att det bör diskuteras vem som ska äga och driva ansvaret för de olika samverkansverksamheter som finns.
4. att de olika samverkansverksamheterna bör flyttas närmare de brukande i de olika kommunerna.
5. att kommunerna bör satsa på att utbilda sin personal och sprida kunskapen om mäns våld mot kvinnor inom alla kommunens personalgrupper.
6. att det finns anledning att uppmuntra till ett ökat utbyte och ett närmare samarbete mellan kvinnojourer och kommuner, med särskild lyhördhet från kommunernas sida.
7. att alla länets kommuner bör se över hur de kan trygga kvinnojourernas verksamhet genom långsiktiga bidrag.
8. att metodutveckling till barnen bör göras med grund i den forskning som finns om de specifika behov som barnen i miljöer utsatta för mäns våld mot kvinnor har.
9. att kommunerna bör verka för att sammanställa beredskap för hur kvinnor med särskilda svårigheter exempelvis missbruk, psykiska eller fysiska funktionshinder ska tas om hand, samt utveckla metoder för hur de ska nå av information om hjälpen.
10. att metoder bör utvecklas för att nå fler ur det beräknade mörkertalet.
11. att de kommunala handlingsplanerna för våldsutsatta kvinnor och deras barn bör uppdateras och göras kända och använda inom alla de organisationer där de gäller.
12. att de definitioner som används i arbetet med mäns våld mot kvinnor visar på vem som använder våld och vem som blir utsatt för våld.
13. att kommunerna bör revidera sina handlingsplaner utifrån det länsövergripande policydokumentet.

Inledning

I Kvinnofridspropositionen som antogs 1998 (1997/98:55) utfärdade regeringen ett gemensamt uppdrag till de myndigheter som har ett övergripande ansvar att förebygga våldsbrott mot kvinnor. Dessa myndigheter fick i uppgift att förebygga våldsbrott, utforma åtgärdsprogram eller policydokument och samverka i frågorna kring kvinnofrid. I Östergötland gjordes detta genom att länsstyrelsen 1998 startade något som kom att kallas "länsgruppen för kvinnofrid". Länsgruppen bestod av representanter från länets alla kommuner, landstinget, åklagarmyndigheten, polismyndigheten samt kriminalvårdsmyndigheten. Gruppen beslutade att ta fram ett länsövergripande policydokument som skulle klargöra de olika instansernas ansvarsområden, och vilka åtgärder som skulle vidtas för att lyckas i arbetet med kvinnofrid. Policydokumentet som skrevs blev en länsövergripande och myndighetsgemensam produkt, som de olika myndigheterna samt länets alla kommuner skrev under, och därmed åtog sig att arbeta efter. Det fick namnet *Policydokument för frågor som rör kvinnovåld i Östergötlands län* och publicerades år 2000.

I nämnda policydokument åtog sig länets kommuner bland annat att arbeta fram lokala handlingsprogram för våldsutsatta kvinnor. Länsstyrelsen i Östergötland gjorde under 2005 en granskning av hur kommunerna uppfyllt kravet på handlingsplaner. Resultatet visade att kommunerna överlag inte prioriterat frågan. Granskningens resultat publicerades i en rapport som fick namnet *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor 2005:5*. I rapporten framkommer att Länsstyrelsen såg att det fanns anledning att intensifiera sin tillsyn i frågan om kommunala handlingsplaner.

Regeringen har beslutat att under år 2006 göra en satsning på kvinnojoursverksamhet i syfte att öka stödet till våldsutsatta kvinnor och deras barn med 135 000 000 kronor. Av dessa har Östergötland har tilldelats 3,6 miljoner kronor. Med anledning av detta har Länsstyrelsen beslutat att göra en kartläggning av länets kommuners arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn, med bakgrund av policydokumentet från år 2000, samt granskningen av de kommunala handlingsplanerna 2005.

SYFTE

Syftet med studien är att få en tydligare bild av hur de östgötska kommunerna arbetar med frågan om våldsutsatta kvinnor och deras barn samt ett bättre underlag vid Länsstyrelsens fördelning av statsbidrag.

METOD

Genomförande

Ett brev med kort information kring att studien skulle göras, vad syftet med studien var, och vem som skulle genomföra densamma, skickades ut till samtliga socialchefer, eller deras ställföreträdare, i Östergötlands kommuner under tidig vår 2006. Några dagar efter utskicket kontaktades socialcheferna. Vid första telefonkontakten vidarebefordrade socialcheferna kontakten till den eller de personer som han/hon tyckte lämpade sig bäst som informant. Även organisationer utanför den kommunala sfären kontaktades för intervju.

Intervjuerna har genomförts med bandinspelning, och har senare transkriberats. På så sätt har bortfall och missuppfattningar minimerats, eftersom materialet genomlyssnats och genomlästs ett antal gånger. Materialet har bearbetats, analyserats och slutligen sammanfogats.

Urval och avgränsning

Det fanns vid en första tankeinventering en mängd tänkbara organisationer, myndigheter, verksamheter och personer att intervjua, utöver de självklara tretton kommunerna i länet. Därför var en avgränsning med hänsyn till ramarna för uppdraget tvungen att göras.

Sammanlagt har 22 intervjuer gjorts, 13 med kommuner, 4 med kvinnojourer, en med en politiker samt en med Frideborg Norrköping och en med Frideborg Centrala. Intervjuer gjordes även med BRIS region Öst, samt en distriktsläkare. Intervjuerna varierade i längd, från ca trettio minuter till närmare två timmar. Nedanstående personer har varit föremål för intervju.

Boxholm	Svante Christiansson	Individ och familjeomsorgschef
Ödeshög	Berndt Claezon	1: e socialsekreterare
	Christine Wettergren	Socialsekreterare
Ätvidaberg	Ulla Saalmella-Trosell	Individ och familjeomsorgschef
	Tommy Risarp	Ordförande i socialnämnden
Kinda	Jens Samuelsson	Socialchef
Ydre	Anette Arvidsson	Socialchef
Linköping	Inger Winkelmann	Verksamhetschef för socialnämnden
	Anders Pettersson	Planeringschef på kommunledningskontoret
Norrköping	Jan Andersson	Avdelningschef för socialnämnden
	Irene Lindén	Kommunfullmäktiges ordförande och ordförande i socialnämnden
Söderköping	Roy Almqvist	Individ och familjeomsorgschef
Motala	Åke Wännman	Socialchef
	Monika Torstensson	Enhetschef, på stöd och behandling på sociala resursverksamheten för barn och ungdom
	Maritha Johansson	Områdeschef på stöd och behandling på sociala resursverksamheten för barn och ungdom

Finspång	Margareta Dahlman	Enhetschef för familjeenheten
	Ina Nyberg	Handläggare
Vadstena	Tina Andersson	Individ och familjeomsorgschef
Valdemarsvik	Ann-Louise Prytz	1: e socialsekreterare
Mjölby	Lena Elf	Enhetschef för behandlingsenheten
	Gerd Agu	Behandlingssekreterare
	Kerstin Kristiansson	Behandlingssekreterare
Frideborg Centrala	Siv Valström	Samordnare för kvinnor
	Marianne Bäckström	Samordnare för kvinnor
Frideborg Norrköping	Katarina Zetterström	Samordnare för kvinnor
	Ingrid Andersson	Samordnare för kvinnor
Kvinnojouren i Norrköping	Gunilla Westny	Föreståndare
Kvinnojouren i Linköping	Katinka Ingves	Anställd
	Katarina Silfver	Dåvarande ordförande i föreningen
	Inger Nöjd	Jourkvinna
Kvinnojouren i Mjölby	Har valt att vara anonym	Jourkvinna
Kvinnojouren i Motala	Tina Olby	Ordförande i föreningen
	Birgitta Blom	Jourkvinna
	Gunnel Hübinette	Anställd

Alla intervjuer har varit värdefulla och gett nya kunskaper och insikter. Men med tanke på uppdragets begränsningar i tid och omfattning, kan inte allt material redovisas.

Disposition

Först kommer kvinnojourernas verksamhet, ekonomi och samarbete med kommunerna att beröras. Därefter följer resultatet av intervjuerna med kommunernas representanter i några avsnitt. Efter det ska åtgärderna som skrevs ner i det länsövergripande policydokumentet granskas för att få en bild av måluppfyllelsen. Härpå följer en tematisk diskussion kring teoretisk förståelse och kompetens, samverkan samt resurser.

RESULTAT

Kvinnojourerna

Kvinnojourer har en speciell position i kommunerna. De är ideella föreningar som utför en stor och viktig del av det arbete som tillhör kommunens sociala ansvar. I Östergötland finns fyra stycken kvinnojourer. Dessa är Kvinnohuset i Norrköping, Mjölby kvinnojour, Linköpings kvinnojour samt Motala kvinnojour. I Norrköping intervjuades en av kvinnojourernas anställda, Gunilla Westny. I Motala kvinnojour intervjuades Tina Olby, ordförande i föreningen, en jourkvinna, Birgitta Blom samt Gunnel Hübinette som är anställd på jouten. I intervjun med Linköpings kvinnojour deltog Katinka Ingves som är anställd, Katarina Silfver som var ordförande i föreningen vid tidpunkten för intervjun, samt en jourkvinna, Inger Nöjd. Från Mjölby kvinnojour deltog en jourkvinna som föredrar att vara anonym.

Kvinnojourernas kärnverksamhet är själva jourarbetet. I Östergötland har tre av de fyra kvinnojourerna anställd personal. Procentsatsen på anställningarna varierar. Även om jouten har någon anställd, vilar den största delen av verksamheten på ideellt arbetande kvinnor.

Till kvinnojourer kan de kvinnor som blivit utsatta för våld av sin man/partner/pojkvän el annan man, vända sig. På jouten får kvinnan stöd i att kunna, våga och vilja ta egna beslut. Hon får råd, stöd och hjälp med skyddat boende och med praktisk hjälp, vid exempelvis besök i det gamla hemmet för packning av tillhörigheter, vid rättegångar och polisanmälan. Kvinnan får också behålla sin anonymitet, och blir inte införd i någon journal. Kvinnojourerna är väldigt noga med att aldrig ifrågasätta en utsatt kvinnas historia. De har en feministisk grundsyn, och stöttar kvinnorna och barnen i processen att göra sig fria och starta ett nytt liv utan våld från mannen.

Kvinnojourerna har också ett opinionsbildande syfte. De vill arbeta med att synliggöra våldet som riktas mot kvinnor och barn, av män, och höja medvetenheten om detta i samhället.

Verksamhet och ekonomi

I Östergötland finns fyra kvinnojourer, vilka ska täcka behovet i länet. Kvinnojourerna får alla kommunala bidrag, med skillnader i villkor och storlek. Det är dessa ekonomiska villkor som ger ramar för jourernas möjligheter till anställd personal, öppettider, skyddade boenden mm. I förlängningen innebär detta att de kvinnor som behöver jourernas hjälp, lever under olika villkor beroende på var i länet de bor.

Alla jourerna är sårbara eftersom deras kärnverksamhet bygger på att det finns frivilliga krafter som kan utföra arbetet, på sin fria tid. Det engagemang som människor väljer att lägga ner på jourarbete är inte tillräckligt. Linköpings kvinnojour menar exempelvis att de inte kan hjälpa alla som behöver hjälp. De vet att problemet är större i kommunen än vad de kan handskas med. Om fler ur mörkertalet skulle komma till dem för hjälp, räcker inte deras resurser. När tillgängligheten ökar, ökar antalet sökande.

Kommunalt bistånd

I tabellen nedan kan utläsas vilken/vilka kvinnojourer de olika kommunerna använder sig av och om de bidrar med kommunala bidrag. Även kommentarer kring förhållanden har fått möjlighet att lämnas, de ses i den sista kolumnen.

Kommun	Kvinnjour	Kommunala bidrag	Kommentar
Ödeshög	Utanför länet	Ja	Wettergren säger att jouren är väldigt proffsig, och ger den mycket beröm.
Boxholm	Utanför länet	Ja	Christiansson är ganska säker på att jouren tar emot missbrukande kvinnor, psykiskt sjuka kvinnor m fl ur de särskilt utsatta grupperna av kvinnor.
Kinda	Linköping	Nej	Under de fyra år Samuelsson jobbat i Kinda har de inte behövt använda jouren.
Ydre	Utanför länet	Ja	
Mjölby	Mjölby	Ja	
Åtvidaberg	Linköping	*	* Saalmella-Trosell och Risarp vet inte om kommunen ger kvinnojouren i Linköping kommunala bidrag.
Vadstena	Motala och Mjölby	Ja	
Valdemarsvik	Norrköping	Ja	
Finspång	Norrköping	Ja	
Linköping	Linköping	Ja	
Norrköping	Norrköping	Ja	
Motala	Motala	Ja	
Söderköping	Norrköping	**	** Almqvist vet inte om kommunen ger kvinnojouren i Norrköping kommunala bidrag.

De små kommunerna menar att de inte kan ha en egen kvinnojour, p.g.a. den starkare sociala kontrollen och bristen på anonymitet som finns i en liten kommun.

Samarbete med kommunen

De fyra kvinnojourerna har inte så stor kunskap om hur kommunerna organiserar sig, eller hur de arbetar med kvinnorna som söker hjälp för sin våldsutsatthet. Kvinnojourerna upplever samtidigt att kommunerna inte har så stor kunskap om hur de i jourerna arbetar. De efterlyser en större lyhördhet, och ett större intresse hos kommunen för jourernas kunskaper och sätt att arbeta.

Enligt kvinnojourerna i Motala, Mjölby och Linköping kunde samarbetet med kommunen vara bättre. Kvinnohuset i Norrköping tycker samarbetet med kommunen känns bra, men efterlyser mer samarbete med bland andra polisen. Mjölby kvinnojour tycker att samarbetet fungerar bra med bostadsbolaget och polisen, men mindre bra med socialtjänsten. I Motala sitter jouren med i en samverkansgrupp med polis, brottsofferjour och socialtjänst. Men det händer inte mycket i den gruppen menar Tina Olby i Motala kvinnojour. De är aktivister och vill se resultat och jobba effektivt, säger

hon. Hon upplever att samarbetet går långsamt, att man avhandlar samma sak om och om igen.

Kvinnojourerna nämner att det skulle underlätta samarbetet runt den enskilda kvinnan om det inom kommunen fanns en samordnare som jouren alltid kunde vända sig till.

Sammanfattning

Engagemanget som människor väljer att lägga ner på jourarbete är inte tillräckligt. Kommunernas olika stöd till kvinnojourerna ger olika villkor till de utsatta kvinnorna. Hjälpen kvinnan och hennes barn får blir beroende på var i länet hon bor.

Utom i Norrköping efterlyser jourerna alla en större lyhördhet och ett större intresse hos kommunen för deras kunskaper och deras sätt att jobba för de utsatta kvinnorna.

Kommunverksamhet

Organisationen av arbetet med våldsutsatta kvinnor och deras barn

De kommuner som har ett speciellt omhändertagande i någon form för kvinnor och barn utsatta för mäns våld, är **Norrköping, Linköping, Motala** och **Mjölby**. Organiseringen av detta arbete och resurstilldelningen i form av ekonomi, personal mm ser mycket olika ut.

Länets små kommuner har inte någon speciell funktion eller mottagning för kvinnor som blivit utsatta för mäns våld. De säger sig ha väldigt få ärenden, varför de inte hinner få rutin på handläggandet av dem. Kvinnan tas emot när det uppdagas att hon är våldsutsatt, och menar att de försöker hitta individuella lösningar i varje enskilt fall. En kommuns storlek är en av de många förutsättningar som påverkar arbete och organisering kring frågan. Givetvis påverkar också en eventuell delaktighet i någon form av samverkansarbete kommunernas insatser.

Som den kommun i länet som arbetat organiserat med frågan under längst tid är **Norrköping** speciell. Kommunen har nyligen påbörjat ett arbete med en omfattande handlingsplan för våldsutsatta kvinnor. Det finns också ett pågående utvecklingsarbete med en flytt av kvinnohuset och Frideborgsverksamheten till nya gemensamma lokaler. Det finns tankar kring att forma ett kvinnocentrum, som kan knytas till forskning. Även kring verksamheten Ellen, som arbetar med missbrukande kvinnor och deras barn, finns tankar kring ett införlivande i ett framtida kvinnocentrum.

Med ledning av informanternas kännedom är Norrköping ensamt om att ha en politiker med ett särskilt intresse för frågan om mäns våld mot kvinnor och barn.

För kvinnor och barn som söker hjälp i en situation där de utsatts för en mans våld, blir konsekvensen även här att hjälpen skiftar beroende på var i länet de bor.

Frideborgsverksamheter

Frideborg Norrköping är en form av myndighetssamverkan kring mäns våld mot kvinnor i vilken Norrköping, Finspång, Valdemarsvik och Söderköpings kommuner deltar, med flera organisationer och myndigheter. Det kommer här inte att lämnas någon närmare redogörelse för hur denna verksamhet organiseras, eller hur lyckad verksamheten är. Det ska endast konstateras att Frideborg Norrköping förefaller vara ett

lyckat exempel på en väl genomförd och implementerad Frideborgsverksamhet. Två andra länsområden har med varierat, men dock mindre lyckat, resultat försökt implementera samma arbetssätt. Det ena av dessa två är Frideborg Centrala, med centralort i Linköping, i samverkan med Kinda, Ydre och Åtvidaberg. Frideborg Centrala har inte samma form av samverkan och organisering som Frideborg Norrköping. Den andra samverkan efter Frideborg Norrköpings modell var Frideborg Väster, i vilket Vadstena, Motala, Ödeshög och Mjölby deltog. Frideborg Väster lades ner år 2003. Dessa Frideborgsverksamheter kommer att beröras ytterligare i avsnittet *samverkan*, under kapitlet *tematisk diskussion*.

Stor kommun kontra liten

Social kontroll på gott och ont

En speciell faktor i den lilla kommunen är den sociala kontrollen. Den ges olika tolkningar och betydelser. **Ödeshög**, **Boxholm** och **Ydre** menar att den ger bättre kontroll på invånarna, och att den sociala kontrollen möjliggör tidigare ingripanden vid social problematik. Samtidigt blir det svårt att vara anonym i kontakten med socialtjänsten, vilket kan få människor att tveka innan de ber om hjälp. Människor strävar längre med att upprätthålla en bild utåt, menar Tina Andersson i **Vadstena**.

Avståndet till hjälpen

Ann-Louise Prytz i **Valdemarsvik** påpekar att hon ser ett större problem med kommunens geografiska belägenhet som avsidat liggande kommun, än med sin litenhet. Kommunen känner till kvinnor som inte tagit sig in till Frideborg Norrköping, just pga avståndet. I **Ydre** ser Anette Arvidsson också en nackdel med att Frideborgssamverkan de deltar i är koncentrerat till Linköping, där avståndet blir ett hinder.

Kunskaperna och utvecklingsarbetet

Anledningen till att de inte kan ha specialkompetensen, menar de små kommunerna, är att kommunerna har så få socialsekreterare att all personal måste arbeta med alla problemområden inom det sociala fältet. Därför kan man inte specialisera sig inom något område, menar de. Svante Christiansson i **Boxholm** påpekar att man blir osäker i de ärenden som inte ofta förekommer, kunskapen är inte färsk och aktuell. Personalen har liten tid för utvecklingsfrågor och utvecklingsarbete, som får stå tillbaka till förmån för det praktiska omedelbara arbetet.

Kunskap om mäns våld mot kvinnor

Tillståndet i kommunerna

Många av informanterna har inte riktigt vetat vad andra delar inom socialtjänsten, eller andra av kommunens personalkategorier, kan kring frågan om den grundläggande kunskapen kring mäns våld mot kvinnor.

Ödeshög, **Boxholm**, **Kinda**, **Ydre**, **Mjölby** och **Åtvidaberg** menar att de inte har den kunskap som kan behövas. Man menar att ju mer kunskap man har, desto mer ser man av problemet. Kunskapen blir inaktuell och måste uppdateras med jämna mellanrum, samtidigt som personalomsättningen inom den kommunala verksamheten är en faktor som dränerar socialtjänsten på inhämtad kunskap. Andersson i **Vadstena** och Prytz i **Valdemarsvik** menar att deras kommuner har viss kunskap i frågan, exempelvis kring normaliseringsprocessen. Men även här saknas specialistkompetens då all personal måste arbeta med alla sociala problematikområden. Samtidigt menar Andersson och

Prytz att mycket av den här kunskapen ingår i det ordinarie arbetet och yrkesprofessionen.

Finspång har en väl genomarbetad handlingsplan för våldsutsatta kvinnor som erbjuder en kunskap i det praktiska arbetet. Margaretha Dahlman säger att det finns ett stort personligt ansvar att ta till sig den kunskap man blir erbjuden och att göra något positivt av den. Dahlman och Ina Nyberg påpekar också att kunskapen hela tiden måste uppdateras. Dahlman berättar att hon är väldigt nöjd med sin personals kunskap, intresse och kompetens i området mäns våld mot kvinnor.

Inger Winkelmann i **Linköping** menar att kommunen har lagt kompetensen kring problematiken på Frideborgsverksamheten. När de utsatta kvinnorna kommer till den övriga socialtjänsten så är det ekonomiskt bistånd eller boende de behöver, vilket då tillgodoses, varefter kvinnorna vidarebefordras till Frideborg. Först då får kvinnorna ett bemötande med kunskap kring deras situation. Men Winkelmann vill betona att kunskapen har blivit bättre inom socialtjänsten, men det kommer ständigt ny personal och kommunen erbjuder inte någon löpande utbildning.

I **Norrköping** tror socialnämndens ordförande Iréne Lindén, att kunskapen är låg inom kommunen. Jan Andersson tycker däremot att kommunen har väldigt hög kunskap, men menar att den är koncentrerad och inte spridd i hela organisationen, vilket är ett problem.

Kunskapen har flera dimensioner säger Roy Almqvist i **Söderköping**. På olika avdelningar inom kommunen krävs olika kunskaper i frågan. Han tycker att den direkta kunskapen kring hur man hjälper kvinnorna behövs främst bland utförarna av behandlingsinsatserna.

Motala har viss kunskap, men definitivt inte tillräckligt, säger Åke Wännman, Maritha Johansson och Monika Torstensson. Den kunskap som finns behöver spridas inom kommunen. I dagsläget är det eldsjälarna som jobbar för frågan och har kunskap.

Sammanfattning

Kunskapen kring mäns våld mot kvinnor behandlas i de allra flesta kommuner som en specialistkompetens, som inte ingår i den ordinarie socialsekreterarens arbete och profession. De små kommunerna menar sig inte kunna besitta kompetensen då deras personal måste jobba brett med all social problematik, samt med anledning av att de sällan träffar de utsatta kvinnorna. Kunskapen kan inhämtas hos andra instanser vid behov. Även i de större kommunerna framkommer att kunskapen i frågan är en specialkompetens som kan förläggas till några få socialarbetare.

I de större kommunerna är kompetensen koncentrerad till personal med speciellt intresse för frågan. Detta ses som ett problem i Motala och Norrköping. Finspång är ett undantag där i stort sett alla handläggare har kunskap kring frågan, enligt Dahlman.

Teoretisk förståelse av våldet

Ingen kommunal policy

De flesta kommunerna i länet har inte antagit en kommunal policy eller övergripande förhållningssätt för att förklara och förstå mäns våld mot kvinnor. Bland dessa

kommuner hittas **Boxholm, Åtvidaberg, Ydre, Kinda, Vadstena, Söderköping, Mjölby, Ödeshög** och **Valdemarsvik**.

Åtvidaberg har trots detta en handlingsplan där man tagit ställning för maktojämlikheter mellan könen som en förklaring till våldet mot kvinnor. Men eftersom handlingsplanen är gammal, och ny personal tillkommit sedan den skrevs, används och gäller den inte längre, enligt Ulla Saalmella-Trosell och Tommy Risarp. Kommunen har inte någon annan fastslagen förståelsebakgrund att arbeta utifrån. I **Ydre, Kinda** och **Vadstena** har man inte diskuterat orsaker till våldet mot kvinnor. Jens Samuelsson i **Kinda** menar man att de inte behöver en förklaringsmodell eller diskussion kring denna form av våld, eftersom arbetet med våldets konsekvenser har en så liten omfattning hos dem. Almqvist i **Söderköping** berättar att de inte alltid är så angelägna om att gå till botten med hela den process som har startat våldet, och hitta bakgrunden till misshandeln. I **Mjölby** och **Ödeshög** förklaras männens våld mot kvinnorna med individuella faktorer. Det sägs att det är trångmål, ekonomi, kanske missbruk, maktlöshet och hopplöshet som gör att männen utsätter kvinnorna för misshandel. Detta är personalens egna tankar och inte en kommunalt antagen förklaringsmodell.

I **Valdemarsvik** förklarar Prytz att hon ser både det ojämlika maktförhållandet mellan könen och individuella problem i kombination som förklaring till våldet. Kommunen har inte någon policy, men inom arbetsgruppen förs en diskussion. Prytz anser att det är oerhört viktigt att de som jobbar håller en gemensam ståndpunkt utåt, mot skola, polis m fl. När kommunen skriver sin nya handlingsplan, säger Prytz att hon ser det som självklart att de kommer att utgå från de teoretiska ståndpunkterna som kvinnofridspropositionen lägger fram. Också Winkelmann i **Linköping** menar att de inte kan förklara våldet med antingen individuella problem eller med en könsmaktsmodell, det är inte så enkelt menar hon. Men diskussionen om våldet är en levande fråga inom kommunens socialtjänst.

Kommunal policy finns

I **Finspång, Motala** och **Norrköping** finns kommunalt antagna ståndpunkter för förståelse till mäns våld mot kvinnor. I Finspång och Motala kommuners handlingsplaner finns det ojämsställda maktförhållandet mellan könen som en förklaring. I intervjuerna framkom att informanterna till viss del ser våldet utlöst, och eventuellt förstärkt, med individuella faktorer, som ex missbruk. Våldet förklaras även här med en kombination av könsmakt och individbaserade förhållanden.

Finspång har i sin handlingsplan ett teoretiskt feministiskt förhållningssätt antaget. Nyberg och Dahlman berättar att socialsekreterarna använder detta förhållningssätt i sitt arbete. Nyberg i **Finspång** säger att hon är helt övertygad om att det inte räcker att enbart ta hand om missbruket hos mannen, för att han ska sluta misshandla kvinnan.

I **Motala** kommun säger Wännman, Johansson och Torstensson att det är svåra frågor. I kommunens handlingsplan skrivs att våldet är ett uttryck för bristande jämställdhet. Samtidigt menar Wännman, Johansson och Torstensson att de enskilda socialsekreterarna i dagsläget inte är medvetna om vilken utgångspunkt de enligt handlingsplanen ska ha i sitt arbete.

I **Norrköpings** socialpolitiska program står att våldet i första hand är en jämställdhetsfråga, och har att göra med maktskillnaden mellan överordnade män och underordnade kvinnor. Eftersom detta väcker så starka känslor hos tjänstemän måste det skrivas ner och utvecklas mer i den kommande handlingsplanen, med hänvisningar

till lagstiftning och andra styrdokument, menar Lindén. Andersson påpekar att könsmaktsperspektivet hela tiden måste diskuteras. Han berättar vidare att Frideborgsverksamheten baseras på könsmaktsförståelsen. De två samordnarna för kvinnor, Katarina Zetterström och Ingrid Andersson, säger däremot att de inte har någon uttalad teoretisk förståelse inom Frideborg. De menar att de inte kan välja *en* teoretisk förklaring, utan att det ligger mycket i både det samhälleliga perspektivet med könsmakts teorierna, men också i de individuellt psykologiska.

Sammanfattning

Inte många kommuner har en kommunal teoretisk förståelse för mäns våld mot kvinnor fastslagen. Där det finns stödjer sig förklaringen mot en könsmaktsförståelse. Bland dem som inte har någon kommunal policy har ändå diskussioner på personnivå förts hos några kommuner. Där frågan har diskuterats har personalen kommit fram till att antingen är det individuella orsaker som gör att mannen slår kvinnan, eller så är det en blandning av könsmaktsförståelse och individuella problem. Ingen av kommunerna har sett könens ojämlika förutsättningar, med mäns överordning och kvinnors underordning som förklaring av våldet som den enda förklaringen.

Omfattning av mäns våld mot kvinnor och barn

Våldets ökning eller minskning

Boxholm, Kinda, Ydre, Söderköping och **Åtvidaberg** upplever att våldet vare sig ökat eller minskat. **Mjölby, Valdemarsvik** och **Norrköping** menar att mäns våld mot kvinnor har ökat. I **Ödeshög** hänvisar Christine Wettergren och Berndt Claezon till speciella förhållanden som har gjort att våldet mot kvinnor ökat. Man menar att det beror på de romska kvinnorna som, enligt informanterna, är intensiva i sitt hjälpsökande. Samtidigt upplever Claezon och Wettergren problem med denna grupp av kvinnor, eftersom kvinnorna sedan inte tar emot hjälpen. Detta får som konsekvens att de återkommer till socialen upprepade gånger. Wettergren och Claezon säger sig inte veta hur de ska hjälpa dessa kvinnor från kulturer de inte känner till. Utöver detta har våldet inte ökat menar Claezon.

Våldets karaktär

Boxholm, Kinda, Ydre, Söderköping och **Norrköping** menar att ingen förändring av våldets karaktär kan ses. I **Finspång** menar Nyberg och Dahlman att våldet blivit grövre. **Åtvidaberg, Valdemarsvik, Linköping, Vadstena** och **Motala** har inte någon uppfattning i frågan. **Ödeshög** pekar om igen på speciella förhållanden i kommunen, som medfört att karaktären på våldet förändrats. Kommunen lever i efterdyningarna av en hyresvärd med speciella affärsidéer. Hyresvärden lockade människor med sociala problem, från fängelse och med aktivt missbruk till sina hus. Bland dessa grupper var misshandeln utbredd. Men, förklarar Claezon och Wettergren, i dessa förhållanden med missbruk är mannen och kvinnan lika våldsamma. Claezon menar att det inte handlat om det man vanligen menar när man pratar om mäns våld mot kvinnor.

Även om karaktären på våldet förändrats har att nya grupper tillkommit bland de utsatta kvinnorna, berättar några informanter. Bland dessa nya grupper hittas invandrare, unga kvinnor och kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld.

Kvinnojourernas uppfattning

Motala kvinnojour, Linköpings kvinnojour och Kvinnohuset i Norrköping menar att mäns våld mot kvinnor har ökat. De upplever även att våldet ändrat karaktär och blivit

grövre, bl a med inslag av stryppgrepp och vapen. Våldet har också krupit nedåt i åldrarna säger man. Mjölby kvinnojour är ensam bland jourerna om att inte tycka att våldet vare sig ökat eller minskat, eller förändrats.

Mörkertal

Informanterna säger sig tro att det med stor sannolikhet finns ett mörkertal av kvinnor utsatta för mäns våld i kommunerna. De har däremot inte någon strategi för att nå de kvinnor som inte aktivt söker deras hjälp.

Andersson i **Norrköping** vänder på frågan och menar att så länge vi bara når 15 % av de män som enligt ROKS beräkningar utsätter kvinnor för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld, så finns ett jätteproblem med det manliga mörkertalet.

Sammanfattning

De flesta kommunerna tycker sig inte uppleva vare sig en ökning av våldet eller en förändring av det. I Ödeshög förklarar man ökningen och förändringen man upplevt med speciella omständigheter och tar det inte som tecken på en tendens i samhället. Det som är slående är hur kvinnojourernas och kommuners bild av våldet står mot varandra. Mörkertalet av utsatta kvinnor och barn tros vara stort, men inget görs för att minska det.

Särskilt utsatta grupper

Vissa kvinnor har det extra svårt att ta sig ur en livssituation där en man utsätter henne för våld. Till dessa grupper kan räknas psykiskt sjuka, fysiskt handikappade, äldre, nyanlända invandrare, kvinnor från kärleksinvandring, kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld, asylsökande, homosexuella och missbrukande kvinnor. I en SOU rapport från 2005, skrivs om detta.

Många kvinnor har en utsatt livssituation som innebär att de kan vara i behov av särskilt stöd om de utsätts för våld. De utsätts många gånger för dubbel diskriminering. Dels diskrimineras de utifrån kön, dels utifrån faktorer som funktionshinder, etnicitet, missbruk, psykisk sjukdom och sexuell läggning. Detta kan innebära att dessa grupper har särskilt svårt för att söka hjälp och att den hjälp som finns inte är anpassad för deras behov. Att överhuvudtaget få kännedom om vart man kan vända sig är en förutsättning för att få hjälp.¹

Kvinnjourerna

För att kunna få hjälp och boende på en kvinnojour krävs att kvinnan klarar sitt eget vardagsliv, berättar Gunilla Westny från Kvinnohuset i Norrköping och Olby från Motala kvinnojour. Det finns ingen kvinnojour som tar emot kvinnor med aktivt missbruk, demens, psykiska sjukdomar eller förståndshandikapp. Kvinnojourerna har inte möjlighet att ta emot dessa grupper av kvinnor då det i huvudsak är ideellt arbete som står för verksamheten. För att kunna hjälpa och bistå dessa grupper krävs utbildning och speciell kompetens. Därutöver måste hänsyn tas till de kvinnor och barn som bor på jourerna, vilket gör det svårt att låta exempelvis kvinnor med aktivt missbruk bo på jourerna, säger Westny. Däremot finns det möjligheter att ta emot fysiskt handikappade i den mån kvinnorna kan klara sig själva, eller har en stödperson med sig.

¹ SOU 2005:66, *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*, sid. 379

De kvinnor som i viss mån kan få hjälp på kvinnojourer, är de som är utsatta för hedersrelaterat våld, om hon kan vara säker på orten. De asylsökande kvinnor som når jourer kan få hjälp till skyddat boende, men inte mycket mer. Westny berättar att de kvinnor som blir utsatta för alkoholiserade mäns våld nästan inte alls kommer till jourerna. Kvinnor ur högre sociala skikt ringer till juren men kommer inte dit för hjälp med skyddat boende.

De kvinnor som inte kan klara sitt eget vardagsliv faller mellan myndighetsstolar och får ingen hjälp från något håll, enligt kvinnojourerna.

Kommunernas beredskap

Ingen kommun har idag någon plan för att ta hand om kvinnor från de särskilt utsatta grupperna, utan dessa kvinnor får söka sig hjälp genom samma kanaler som andra våldsutsatta kvinnor. **Kinda, Mjölby, Finspång** och **Valdemarsvik** menar att eftersom man stöter på dessa kvinnor väldigt sällan så behövs inte någon modell, eller utarbetad plan för hur man ska handskas med problemet. Istället menar de att de får hitta en lösning när en kvinna med särskilda svårigheter når dem.

Hur stor medvetenhet och kunskap det finns i kommunerna kring kvinnor med särskilda svårigheter kombinerat med en våldsutsatthet är varierande. När någon dubbel svårighet nämndes av informanterna, var det främst homosexualitet, hedersrelaterad våldsutsatthet, men allra mest handlade det om missbruk. På vissa kommuner sågs misshandel utan missbruk som mindre förekommande, och högst ovanligt. En tendens i de flesta kommunernas arbete med mäns våld mot kvinnor är den nära koppling socialtjänsten ser mellan mäns våld mot kvinnor och missbruk.

Kommunernas kunskap om kvinnojourers arbete kring dessa grupper av kvinnor var inte tydlig. Christiansson i **Boxholm** menar exempelvis att juren de vänder sig till i Tranås aldrig har sagt något om att de har en avgränsning kring vilka kvinnor de kan hjälpa och ta emot.

I **Vadstena** tror Andersson att de skulle fundera på att sätta en våldsutsatt kvinna, som av någon anledning inte klarar sig själv, på institution. Men det finns ingen utarbetad plan eller färdig tanke kring ett sådant omhändertagande. **Motala** vill satsa på att nå de kvinnor som är utsatta för hedersrelaterat våld, samt invandrarkvinnor. Men några metoder och utarbetade planer finns inte. Samuelsson i **Kinda** och Saalmella-Trosell och Risarp i **Åtvidaberg** säger att de missbrukande kvinnorna som blir utsatta för våld faller mellan hjälporganisationerna. Det finns kommuner med hjälpprogram för de missbrukande kvinnorna. **Linköping** ger dem hjälp genom stadsmissionens ettåriga projekt Greta. **Norrköping** har ett behandlingshem för missbrukande kvinnor som heter Ellen. Där får kvinnorna hjälp mot både våldet och missbruket, samt förhållandet med sina barn, som är extra fyllt med skuld och skam, enligt Lindén. Katarina Zetterström och Ingrid Andersson på Frideborg Norrköping menar att alla kvinnor som skulle behöva inte får plats på Ellen. Det är också oklart om de som inte vill gå i behandling för sitt missbruk kan få hjälp mot sin våldsutsatthet på Ellen. I **Mjölby** och i **Motala** säger man sig hjälpa kvinnan med våldet, och inte enbart med missbruket.

I **Norrköping** ger Andersson en bild av läget då han berättar att de kvinnor som drabbas av hedersrelaterat våld inte har någonstans att ta vägen. Socialnämnden har sagt att Frideborg Norrköping inte får arbeta med dessa kvinnor eftersom samordnarna där saknar den speciella kunskap som krävs. För funktionshindrade kvinnor kommer ett bättre läge efter flytten av kvinnojourerna då de nya lokalerna kommer att vara

handikappanpassade. Lindén berättar om det pågående arbetet med den nya handlingsplanen för våldsutsatta kvinnor, där de försöker skaffa sig en bild av de extra utsatta gruppernas problematik. Hon säger vidare att det finns risk för att tappa fokus om man ska arbeta med alla grupper samtidigt. Därför kommer Norrköping att göra prioriteringar, ett år i taget, tills de täcker alla gruppers särskilda behov.

Sammanfattning

Kommunerna har sammanlagt inte mycket beredskap för att ta emot och bistå kvinnor som utsätts för mäns våld och dessutom har särskilda svårigheter av något slag. Inte heller kvinnojourerna kan ta emot kvinnor ur alla dessa grupper, då det saknas kompetens och, vid behov, anpassat boende för dem.

Måluppfyllelse av länets policydokument

I det länsövergripande policydokumentet åtog sig de deltagande kommunerna att arbeta för några länsövergripande intentioner/mål. För att nå dessa mål sattes nio åtgärder på pränt, och genom att underteckna dokumentet förband sig kommunerna att genomföra dessa punkter. Åtgärderna var följande:

- Förbättra samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer.
- Bilda opinion kring våldet mot kvinnor.
- Främja attityd- och beteendeförändringar kring könsroller.
- Utveckla fungerande stöd-/behandlingsmodeller för män som utsätter kvinnor för våld, liknande Frideborg.
- Utveckla metoder och kunskaper för att stödja och hjälpa barn som växer upp i misshandelsmiljöer.
- Information om rättigheter, råd och stöd till kvinnor och särskilt invandrarkvinnor.
- Utbildning, fortbildning till personal som i sitt arbete kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor.
- Utvecklande av handlingsplaner/åtgärdsprogram för personal som arbetar med kvinnovåld.
- Utforma och utveckla samverkansgrupper myndigheter emellan och med frivilligorganisationer efter de lokala förutsättningar som finns.

I intervjuerna med kommunerna efterfrågades hur den kommunala verksamheten arbetat med dessa åtgärder sedan dokumentet skrevs. Vissa av åtgärderna kan vara otydliga i vad ett praktiskt arbete för måluppfyllelse ska innebära. Här har informanterna genom de svar de gett, fått definiera detta. Resultatet redovisas nedan.

Förbättra samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer

Christiansson i **Boxholm** säger att de har samverkan med kvinnojouren och brottsofferjouren. I **Kinda** berättar Samuelsson att man på socialtjänsten i kommunen har ett nära informellt samarbete med polisen. Men någon form av utvecklad samverkansgrupp är det inte någon av kommunerna som har. **Vadstena** har också ett samarbete med en kvinnojour men inte någon form av upparbetad samverkan, berättar Andersson.

I **Ydre** och **Valdemarsvik** hänvisar informanterna till samverkan inom de olika Frideborgsverksamheterna. **Söderköping** är med i Frideborg Norrköping, och något lokalt samarbete känner Almqvist inte till. Saalmella-Trosell och Risarp i **Åtvidaberg**

hänvisar till samverkan inom Frideborg Centrala, men påpekar samtidigt att man inte är helt nöjd med den samverkan som finns. Det har hänt att polisen inte skickar information om de utsatta kvinnorna till kommunen. I Åtvidaberg finns också en grupp som kallas Åbro "Åtvidabergs brottsförebyggande råd". I Åbro är tanken att alla instanser i kommunen ska vara delaktiga, likaså kvinnojour, polis, vårdcentral, räddningstjänst, skola, föräldrar, föreningar och församlingar. Gruppen är delad i mindre arbetsgrupper som jobbar med olika frågor. En av arbetsgrupperna kallas "trygghet i familjen". Vad gruppen "trygghet i familjen" mer exakt arbetar med vet Saalmella-Trosell och Risarp inte. Arbetet har varit vilande och fungerat olika bra i de olika arbetsgrupperna, pga att huvudgruppen inte fungerat.

Ödeshög har samarbete med kvinnojouren i Tranås, med vårdcentralen och polisen, berättar Claezon och Wettergren. De hade en samverkansgrupp som träffades fyra gånger per år, men nu är den vilande, därför att de tyckte att de hade arbetat fram det material de skulle. Ödeshög deltar i en grupp som lever vidare efter att Frideborg Väster dog ut, som de kallar "familjevåldsgruppen". Med familjevåld menar de allt våld som förekommer i en familj, mot barn och mellan man och kvinna oavsett vem som slår och vem som blir slagen. Arbetet är framförallt riktat mot barn.

Lena Elf, Gerd Agu och Kerstin Kristiansson berättar att **Mjölby** sitter med i ett nätverk, tillsammans med kvinnojouren, det kommunala bostadsbolaget och polisen. De tycker att de har hittat sin form av organisationssamverkan i detta. I kommunens handlingsplan står om regelbundna möten med personal i socialförvaltningen från Motala. Samarbetet fortsatte fram till sommaren 2005, då det ebbade ut pga att Motala skulle omorganisera sitt arbete, berättar Agu, Elf och Kristiansson.

Finspång samverkar med Frideborg Norrköping, vårdcentralen, polisen, kvinnojouren i Norrköping, åklagarmyndigheten, utredning och bedömning inom socialtjänsten samt barntrauma teamet inom sjukvården.

Linköping har representanter i Frideborg Centrala. Denna samverkan har inte varit utan bekymmer, då det varit svårt att samla alla till styrgrupps- och arbetsgruppsmöten. En väl fungerande samverkan förutsätter att alla som deltar är närvarande vid mötena, för att det ska kunna bli någon dynamik i arbetet och för att man ska komma tillrätta med de problem som uppstår. Även styrgruppen i Frideborg Norrköping har varit svår att få samlade till möten. I **Norrköping** finns också en eftervårdsgrupp som är resultatet av en samverkan mellan Frideborg och kvinnojouren. Just nu pågår som nämnts tidigare, en uppbyggnad av en ny form av samverkan, dels i samband med en flytt av det skyddade boendet hos kvinnojouren och behandlingsarbetet inom Frideborg, dels genom ett påbörjat arbete med en kommunal handlingsplan för våldsutsatta kvinnor.

I **Motala** kommun finns ett nätverk mellan brottsofferjouren, polisen, kvinnojouren, barnvårdscentralen och kuratorer på lasarettet samt socialkontoret. De stora kommunerna ser inte någon vinst i att samverka med de små, nämner Wännman. Wännman, Johansson och Thorstensson talade om mötena med Mjölby som om de fortfarande levde kvar, vilket motsäger Mjölbys uppfattning. Det förblir oklart hur det står till med samarbetet.

Sammanfattning

Det kan konstateras att det finns varierande ambitioner och lösningar i kommunerna kring samverkan. Ett problem kring samverkan har visat sig handla om styrningen i de olika samverkansgrupperna. Det verkar inte finnas någon stor samverkan mellan

myndigheter och frivilligorganisationer som fungerar smärtfritt. Åtgärden för samverkan är inte tillfredsställande uppfyllt i hela länet.

Bilda opinion kring våldet mot kvinnor

I **Mjölby** har det varit en del skrivningar och en förd dialog kring kvinnofridsplaner i det lilla annonsbladet i samhället, berättar Elf. Men i övrigt är kommunen dålig på att gå ut och prata i media säger Elf, Agu och Kristiansson. Dahlman i **Finspång** berättar att när de skrev sin handlingsplan år 2000 genomförde de en stor informationskampanj. De satte upp provocerande bilder med information på toaletter på primärvården, på anslagstavlor i kommunen mm. om vart man skulle vända sig om man var våldsutsatt. Om bilderna fortfarande sitter kvar och är uppdaterade vet hon inte. I **Linköping** har man haft konferenser. Winkelmann och Anders Pettersson tror att konferenserna hölls mellan år 2000 och år 2003. De var riktade mot personal som kom i kontakt med våldsutsatta kvinnor. **Norrköping** bildar opinion genom att jobba med ungdomar i skolan, mot politiska organisationer, fackföreningar och liknande, berättar Andersson. Socialtjänsten i **Motala** går ut i skolorna och där möter de barnen och pratar om hur våldet mot kvinnorna ser ut, och om hur det drabbar barnen, berättar Wännman, Johansson och Thorstensson. I kommunens nya handlingsplan är inskrivet att man ska arbeta med att förhindra våldet mot kvinnor. De menar att det innebär ett medvetandegörande arbete, som är kommunens form av att bilda opinion. Arbetet har ännu inte påbörjats.

De övriga kommunerna, **Ödeshög, Boxholm, Kinda, Ydre, Åtvidaberg, Vadstena, Söderköping** och **Valdemarsvik** svarade att de inte hade jobbat med opinionsbildning.

Sammanfattning

De informationskampanjer som nämns har ofta många år på nacken, som i **Finspång** och **Linköping** för upp till sju år sedan. Det kan konstateras att de allra flesta kommunerna inte lever upp till sitt åtagande kring att bilda opinion mot mäns våld mot kvinnor.

Främja attityd- och beteendeförändringar kring könsroller

Många kommuner menar att de arbetar med förändringsarbete i det enskilda samtalet med klienterna, bl a **Ödeshög, Linköping, Motala, Valdemarsvik, Boxholm** och **Mjölby**. Men, säger de samtidigt, det är inte konkret könsroller man diskuterar, utan rollfördelningen i hemmet generellt. I **Finspång** har många av socialsekreterarna läst kvinnovetenskap, vilket medför att de har tänkandet kring könsroller med sig på individnivån i sina klientsamtal, säger Dahlman.

Åtvidaberg menar att det arbetas med värderingar kring könsroller inom skolan. **Finspångs** socialtjänst inbjuder alla högstadiel elever till ett samtal med socialsekreterarna och barnmorskan kring könsroller. I **Linköping** tror Pettersson och Winkelmann att det har funnits utbildningar på skolorna kring könsroller. I **Mjölby** har man en föreståndare inom barnomsorgen på förskoleförvaltningen som pratar mycket genus med dagis. I **Söderköping** jobbas det gentemot skolor under temat "livskunskap" i vilket ingår diskussioner kring könsroller, berättar Almqvist.

Även fältarbetande socialsekreterare arbetar med att förändra dessa attityder när de är ute och möter ungdomar, påpekar man i **Motala** och **Mjölby**. Wännman berättar att i Motala finns ett Brottsförebyggande råd, där polis, sjukvård, skola och socialtjänst ingår. Arbetet hålls ihop från kommunledningskontoret och kommunstyrelsen. Kanske är det

en tydlig ansvarsfördelning som ligger bakom att arbetet i rådet är vitalt. Wännman tror att de har aktiviteter av kampanjtyp i den här frågan.

I **Norrköping, Vadstena** och **Ydre** finns inget arbete kring detta säger informanterna. Lindén i **Norrköping** menar att de har ett gigantiskt arbete kring en attitydförändring framför sig.

Sammanfattning

Informanterna menar att tala om rollfördelningen hos det enskilda paret i familjesamtal/parsamtal, är att likställa med ett främjande av förändra attityd- och beteendeförändringar kring könsroller. Kommunerna menar att det jobbas kring en förändring av attityderna kring könsroller i skolan, också när det görs en gång per årskurs. När socialtjänsten är ute i fält talas det med ungdomar om könsroller. Det bör föras en diskussion kring vilken typ av arbete, och hur ofta det ska utföras, som krävs för att åtgärden ska vara uppfylld.

Utveckla fungerande stöd-/behandlingsmodeller för män som utsätter kvinnor för våld, liknande Frideborg

Kommunerna **Ödeshög, Boxholm, Kinda, Mjölby, Vadstena, Söderköping, Ydre, Åtvidaberg** och **Motala** jobbar inte på egen hand med att utveckla metoder för stöd och behandling av män som utsätter kvinnor och barn för våld. Några av dem menar att de bidrar till sådan utveckling genom Frideborgsverksamheterna. **Valdemarsvik** säger att de påbörjat ett sådant arbete.

Finspång hänvisar till Frideborg Norrköping för metodutveckling. Dahlman och Nyberg berättar att de våldsutövande männen ofta har ett förtryckande sätt vilket de utövar mot de kvinnor som de möter i en behandlingssituation. Därför kommer de kvinnliga socialsekreterarna ingen vart i samtalen med dem, säger Dahlman. Kommunen erbjuder ändå stöd och har en speciell handläggare som tar dessa behandlingssamtal. Sedan ett par år tillbaka är **Linköpings** kommun själv utförare för gruppbehandlingen inom Frideborg. Där håller man på att bygga upp någon form av gruppbehandling för männen, där man ska arbeta med socialt stöd i grupp. Andersson i **Norrköping** menar att de arbetar för att utveckla sådana metoder i mycket stor utsträckning.

Sammanfattning

Hur omfattande och genomgående metodutvecklingen är i dessa kommuner kan inte studeras närmare i denna studie. Några av kommunerna är med i Frideborgssamarbeten, och kan därigenom bidra till att metoder utvecklas. Om kommunerna bidrar ekonomiskt till en sådan metodutveckling, eller om den äger rum i dessa verksamheter, kan inte avgöras här. Två av tretton kommuner har eget arbete med metodutveckling för behandling män som misshandlar kvinnor. Konsekvensen blir att det kan antas att metodutvecklingen i Östergötland är av mindre omfattning.

Utveckla metoder och kunskaper för att stödja och hjälpa barn som växer upp i misshandelsmiljöer

Behandling av barn med social problematik

Ödeshög, Boxholm, Kinda och **Ydre** utvecklar ingen egen behandling av barn som far illa. De remitterar barnen vidare till BUP, BVC eller någon annan behandlare. De ägnar sig därför heller inte åt metodutveckling.

I **Söderköping** har man pågående barngrupper, men de är främst inriktade på barn som lever i miljöer med missbruk. Almqvist tror inte man säger nej till ett barn som endast har erfarenhet av att leva i en familj där mannen misshandlar kvinnan utan missbruk. Barnens målsman får också information om Frideborgs barnverksamhet.

Mjölby har en verksamhet för barn man kalla BUMS. Det är en verksamhet som kommunen bedriver tillsammans med barn- och ungdomspsykiatri. Där får barn som bevittnat våld i hemmet, som lever i missbruksmiljöer och barn till psykiskt sjuka delta. Det finns också möjligheter för barnen och ungdomarna till enskilda samtal.

Valdemarsvik har en gruppverksamhet som riktar sig mot barn som lever i dysfunktionella familjer, främst med missbruksproblem. Gruppverksamheten är i sin linda än, eftersom de har så lite resurser.

Det område man har mest utbildning inom i **Motala**, menar Johansson och Torstensson, är barnverksamhet. Motala har möjlighet att träffa barnen både individuellt och i grupp. Men om det handlar om barn utsatta för olika problemområden, eller om de har speciell metodutveckling för barn som har erfarenhet av mäns våld mot kvinnor och barn förblir oklart. De har tagit på sig ett långsiktigt arbete med att få polisen att synliggöra barnen i polisutredningar, vilket inte riktigt görs nu, berättar Johansson och Torstensson.

Metodutveckling

I **Vadstena** säger Andersson att hon tycker att de försöker utveckla metoder att hjälpa de här barnen från miljöer med mäns våld mot kvinnor. Deras hjälp består av att erbjuda samtal hos den egna familjebehandlaren eller i barngrupper på BUP.

Saalmella-Trosell och Risarp menar att **Åtvidaberg** utvecklar metoder för behandling av dessa barn genom sina s.k. BUS- grupper, där det ges barn- och ungdomsstöd. Där jobbar man med barn i ”krångelfamiljer”. Det kan vara familjer där det förekommer både missbruk och våld. Namnet ”krångelfamiljer” har valts för att inte peka ut att det ska handla om något specifikt, som missbruk eller misshandel, för att föräldrar inte ska behöva känna sig utpekade.

I **Linköping** har man en verksamhet som kallas Eleonora. Denna verksamhet fanns innan Frideborg Centrala startades. Eleonora tar emot barn som kommer från missbruks- och misshandelsmiljöer. Från en början fokuserades enbart missbruksmiljöerna, men med stöd från Länsstyrelsen utökades verksamheten till en liten Frideborgsverksamhet, där man också kunde ta hand om problemet med barn som hade våldsutsatthet i familjen.

I några kommuner har man lagt sig vinn om att konkret och tydligt utveckla nya metoder. I **Finspång** har Nyberg tillsammans med en kollega utarbetat en väska med innehåll som används i samtal med barnen. Man har en policy att om mamman eller pappan vill ha ett samtal ska även barnet ha en samtalskontakt. Finspång ger barn och ungdomar behandling både i grupp och individuellt. Även här var behandlingen från början till för barn med föräldrar med missbruksproblem. Verksamheten har dock utvidgats till att även omfatta barn som mår dåligt av andra orsaker, som psykiskt ohälsa hos mor och far, våld eller otrevliga separationer. Dahlman och Nyberg menar att det är psykisk misshandel för ett barn att se sin mamma bli misshandlad.

Barnverksamheten i Frideborg Norrköping är ett exempel där man i **Norrköping** arbetar med metodutveckling. Man har också i Norrköping en gruppverksamhet för barn, Balder, som från början varit inriktad mot barn från missbrukarfamiljer. Denna grupp har nu ett samarbete med Frideborgs barnverksamhet. Samarbetet ska förhoppningsvis leda till en utveckling, berättar Andersson. Han har en förhoppning om att barngrupperna på Ellen, som tar hand om missbrukande kvinnors barn, ska kunna jobbas in under Balders paraply. En fördel med att samla många specialister är att verksamheten inte blir så utsatt och känslig, som den kan bli när en eller två arbetar själva, menar Andersson. Barnsamordnaren inom Frideborg Norrköping använder särskilda metoder för just dessa barn, utsatta för miljöer med mäns våld mot kvinnor.

Sammanfattning

Utifrån det insamlade materialet kan det inte dras någon slutsats om huruvida kommunerna utvecklar nya metoder i sin behandling, eller om de använder sig av ett traditionellt omhändertagande av barn från olika problemmiljöer. Att erbjuda gruppbehandling för barn och ungdom med blandade problembilder är inte detsamma som att ha utvecklat metoder för att ta hand om det specifika problem som barnen som växer upp i misshandelsmiljöer drabbas av.

Många av de verksamheter för barnen som redogjorts för ovan har sin utgångspunkt i att barnen mött missbruk. I dessa verksamheter får sedan alla barn som har problem i familjen, oavsett vilket problem plats. Fem av Östergötlands kommuner berättar att de har utvecklat metoder för att hjälpa barn utsatta för det problem som mäns våld mot kvinnor utgör. Det innebär att barn i Östergötland får den hjälp som deras hemkommun har att erbjuda, och inte den hjälp som är den bästa för deras situation. Detta, samt insikten om att köerna till Frideborgs barnverksamhet är väldigt långa, gör att hjälpen för barnen inte är tillfredsställande.

Information om rättigheter, råd och stöd till kvinnor och särskilt invandrarkvinnor

Några kommunrepresentanter hänvisar till att det är allmänt känt att det är till socialtjänsten man vänder sig om man har problem med våld i sin närhet. Några kommuner säger sig gå ut med information om hur de jobbar till sina samverkanspartners. Tidigare har nämnts att kvinnojourerna, som är en av kommunernas samarbetspartners, inte har stor inblick i hur det arbetas inom kommunen, varför det brister i spridningen av informationen.

Kvinnojourernas broschyrer är ganska väl spridda till de olika kommunernas socialtjänstsreceptioner. Den spridningen sköts mest av kvinnojourerna. Även Frideborgs informationskort finns ute bland kommunerna. Det är litet så man kan stoppa det på sig utan att det väcker uppseende. Eventuellt ser det annorlunda ut i **Norrköping**, men det saknas uppgift om detta i det insamlade materialet.

Egna broschyrer och informationspapper har **Ödeshög**, men delas ut till enskilda kvinnor först när socialtjänsten fattat misstanke om våldsutsatthet när de möter kvinnan i andra ärenden. Det krävs alltså ett besök hos handläggare för att få tillgång till informationen. Även i **Valdemarsvik** har man Frideborgslapparna på sina tjänsterum och väljer att dela ut dem när det finns anledning. Alltså kan inte kvinnor själva plocka dem på sig utan att be om dem, vilket blir ett hinder i informationsspridningen. I **Linköping** menar man att informationen är utlagd överallt. Det finns en broschyr om vart man kan vända sig och vilka andra organisationer som arbetar med frågan utöver

kommunen. Detta för att man inte ska behöva gå till socialförvaltningen om hon inte önskar. Kommunen har försökt tänka efter var kvinnorna rör sig. Det finns också kort information på kommunens hemsida. Det krävs kunskap om namn på både Frideborg, och Råd och Stöd, samt hur man hittar till dessa på hemsidan för att nå informationen, varför den inte kan kallas lättillgänglig. I **Mjölby** ska man snart göra en ny omgång av informationsspridning, säger Elf. Redan nu finns broschyrer om hur socialtjänsten jobbar och den informationen återfinns på hemsidan. Också **Motala** har information på sin hemsida, men i övrigt inte mycket.

Finspång har informationsbrochyrer på olika språk. Dessa hittas på flyktingmottagningen, på SFI verksamheten, på arbetsförmedlingen m fl platser. I kommunen finns en engagerad flyktingsamordnare på familjeenheten och en bra kontakt med SFI verksamheten, där frågan om mäns våld mot kvinnor är aktuell. Kommunen erbjuder invandrare efter de två första introduktionsåren att delta i den gruppverksamhet som är riktad till alla invånare i Finspång, där de pratar om HIV, könsroller mm. De har också all information på svenska.

Sammanfattning

En del kommunrepresentanter har inte så stor kunskap om hur informationen är spridd, eller om den finns inom den egna kommunen. Både innehåll i informationen och spridningen av den lämnar mer att önska. Det behövs ofta ett initiativ från kvinnans sida för att nå informationen, den finns inte lättillgänglig på de ställen man rör sig på i vardagen. Kommunerna brister mycket i åtgärden om att sprida information.

Utbildning, fortbildning till personal som i sitt arbete kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor

Den kunskap om mäns våld mot kvinnor som finns i kommunerna verkar inte vara utbredd. I de större kommunerna har man valt att i stor utsträckning lägga kunskapen på speciella funktioner, som Frideborg. Det påpekas från **Linköping** och **Norrköping** att Frideborgssamordnarna får gå på mycket utbildningar. Westny på kvinnojouren i Norrköping misstänker att det finns en mekanism som gör att kommunerna med Frideborgssamverkan tar den som ett alibi för att inte föra kunskapen ut till hela socialtjänsten.

Arvidsson i **Ydre** menar att de gärna vill ha utbildning i ämnet, men utbildningen får inte erbjuda en för djupgående kunskap. I **Norrköping** finns en referensgrupp för att hålla i gång arbetet med våldet mot kvinnor. Inom den gruppen har de haft utbildningar som handlat om hedersrelaterat våld, socialkontor och skola tillsammans. I **Linköping** har Eleonoragruppen, som jobbar med utsatta barn, riktade utbildningar till övrig personal som jobbar med barn. Det har varit utbildning kring hur man samtalar med barn. Även **Motala** har satsat på utbildning i barnfrågorna. Det står i den nya handlingsplanen att de ska ha någon typ av utbildningsprogram. När **Mjölby** tog över projektet från Frideborg Väster som lades ner, fick de mycket material kring normaliseringsprocessen, och dessutom handledning. De har också varit på andra träffar kring våld mot kvinnor som varit i samarbete med olika kvinnojourer. Dessa utbildningsinsatser är däremot inte uppföljda sedan Frideborg väster lades ner 2003. I **Finspång** ser man utsatta kvinnor som en prioriterad behovsgrupp och då finns medel att använda för att åka på utbildningar i frågan, tillsammans med samverkanspartners. Ina Nyberg upplever det som att de inom socialtjänsten får utbildning hela tiden.

Övriga kommuner har inte haft någon utbildning i frågan. En del kommuner har satsat på de utbildningar som Länsstyrelsen anordnat kring hedersrelaterat våld. Fortlöpande utbildning av ny personal samt för att uppdatera gammal kunskap har inte någon kommun. Socialtjänstens personal väntar tills det kommer erbjudanden om utbildning, och då ber man sin ledning om lov att åka.

Sammanfattning

Många av kommunernas utbildningsinsatser är gamla. Kunskapen är inte spridd inom organisationen till alla som kommer i kontakt med kvinnor och barn från problemområdet. Med anledning av detta får konstateras att åtgärden inte är tillfredsställande genomförd.

Utvecklande av handlingsplaner/åtgärdsprogram för personal som arbetar med kvinnovåld

Här kommer inte att göras någon form av utvärdering av kommunernas handlingsplaner, avseende hur de har utvecklats, hur de beskriver verksamheten, vilka punkter som följts upp och vilka som inte följts upp mm. För en närmare granskning av handlingsplanerna hänvisas till Länsstyrelsens rapport 2005:5.² Istället har svar sökts på fem olika frågor. Svaren redogörs för i tabellen nedan.

1. Är handlingsplanen politiskt förankrad?

JA	NEJ	Har ingen
Ödeshög, Boxholm, Mjölby, Åtvidaberg, Finspång, Linköping, Söderköping, Motala, Kinda	Ydre, Vadstena	Norrköping, Valdemarsvik

Finns andra politiska dokument som styr tjänstemännens arbete i frågan om våldsutsatta kvinnor och deras barn?

JA	NEJ	Ingen uppgift
Norrköping (socialpolitiska programmet 2005, samt socialnämndens uppdragsplan 2006)	Boxholm, Kinda, Ydre, Mjölby, Vadstena, Linköping, Motala, Söderköping	Ödeshög, Åtvidaberg, Valdemarsvik, Finspång

1. I vilka delar inom kommunen gäller handlingsplanen?

2. När är handlingsplanen senast uppdaterad eller skriven?

3. Finns det planer på att uppdatera handlingsplanen?

KOMMUN	1	2	3
Ödeshög	Socialtjänsten, vårdcentralen och polisen	2005	Nej
Boxholm	Socialtjänsten	1999	Nej
Kinda	Hela kommunen	2000	2006
Ydre	IFO	2004	Nej

² Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor 2005:5, Länsstyrelsen i Östergötland

Mjölby	Landstinget, kvinnojouren, polisen och kommunens brottsförebyggande råd var med och skrev den. Den gäller i hela kommunen.	2005	Nej
Åtvidaberg	Socialtjänsten, IFO och hela kommunen	2000	Nej
Vadstena	IFO	2004	Kanske 2006
Finspång	Polis, närsvjukvården och socialtjänsten	2000	2006
Linköping	Kommunledningskontoret, omsorgsnämnden och myndighetsnämnden	Oklart	Ja
Motala	Socialtjänsten	2005 el 2006	Nej
Söderköping	Socialtjänsten. Om andra myndigheter antagit planen vet inte Almqvist	2000	2006

Valdemarsvik har planer på att sammanställa en handlingsplan år 2006. I **Norrköping** har ett arbete med en handlingsplan påbörjats. Nämnder som ska involveras är socialnämnden, barn- och ungdomsnämnden, gymnasienämnden, arbetsmarknads- och vuxenutbildningsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden. Ett samarbete med polis, kriminalvård, åklagarmyndigheter, landstinget, vårdcentraler, barn- och mödravårdscentraler samt frivilligorganisationer ska ingå.

Kommentarer

Det finns tankar i kommunerna kring hur viktig en handlingsplan är i socialtjänstens arbete. Christiansson i **Boxholm** är inte ensam när han menar att eftersom de måste ta varje fall precis som det är, behövs inte någon handlingsplan. Samuelsson i **Kinda** säger att ibland ska det finnas ett dokument bara för dokumentets skull.

Sammanfattning

Handlingsplanerna ser mycket olika ut i länets kommuner, från en enkel A4 sida som gäller enbart inom individ och familjeomsorgen, till tjocka häften med väl utvecklade teoretiska och praktiska resonemang som gäller i flera instanser och myndigheter. Vissa handlingsplaner är gamla, några har nyligen blivit, eller är på väg att bli uppdaterade.

Handlingsplanen för våldsutsatta kvinnor är politiskt förankrad i de flesta kommuner. Endast i **Norrköping** finns det andra politiska styrdokument som styr tjänstemännens arbete i frågan.

I **Finspång**, **Ödeshög** och **Mjölby** gäller handlingsplanen kommunen men också några icke kommunala organisationer och/eller myndigheter. I övriga kommuner gäller den i delar av, eller hela, kommunen. Samuelsson i **Kinda** berättar att deras handlingsplan egentligen gäller i hela kommunen, men eftersom ärendena behandlas inom IFO är det i praktiken endast där den används och är känd. Handlingsplanen i **Åtvidaberg** används inte längre, då den är gammal och inaktuell.

Huruvida kommunernas handlingsplaner är kända och använda i de organisationer de sägs gälla inom är oklart.

Utforma och utveckla samverkansgrupper myndigheter emellan och med frivilligorganisationer efter de lokala förutsättningar som finns

Denna åtgärds punkt kommer inte att fokuseras närmare. Ämnet samverkan har diskuterats ovan, under avsnitten om *kvinnjourerna* och under den första åtgärds punkten i detta kapitel, *förbättra samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer*.

Tematisk diskussion

Kompetens och teoretisk förståelse

Specialistkunskaper eller ordinarie arbetsuppgifter?

De uppgifter om kunskapsläget i kommunerna som studien bygger på har lämnats muntligt vid intervjutillfällena. En tanke som kan vara relevant i sammanhanget får väckas genom ett uttalande av Ola Hermansson, neurobiolog.

När man vet lite om ett område, så tror man att man behärskar det. Jag brukar formulera det, som att vi inte vet hur mycket vi inte vet.³

Om informanternas egen uppfattning sammanfaller med det faktiska kunskapsläget har inte granskats närmare.

Det finns uppfattningar hos de kommunala informanterna om att den kunskap som behövs för att arbeta med de utsatta kvinnorna är ett specialområde, som kräver specialistkompetens. Därmed ingår inte denna kunskap i ett ordinarie arbete inom socialtjänsten. Som tidigare nämnts anser de små kommunerna att de inte heller kan ha denna speciella kunskap, eftersom man där jobbar med all form av social problematik. Det finns anledning att resa frågan huruvida kunskaper kring mäns våld mot kvinnor är specialkunskaper, eller om det finns bitar ur denna kunskap och förståelse, som borde ingå i en socialsekreterares ordinarie jobb, såväl som alla kommunala yrken där man möter människor.

Vikten av teoretisk förståelse

Kvinnjourerna i Linköping och Norrköping poängterar vikten av att ha en förståelse för den ojämlika maktfördelningen mellan könen för att förstå mäns våld mot kvinnor. Westny på Kvinnohuset i Norrköping är absolut övertygad om att den hjälp och det bemötande kvinnan får varierar beroende på vilken teoretisk förståelse av våldet hjälparen har. Ansvar för våldet fördelas olika på männen och kvinnorna beroende på vilken teori man anslutit sig till, och med strukturtänkandet intar man en mer solidarisk och ett mer jämlikt bemötande av den slagna kvinnan, menar hon. I detta kan kvinnjourerna stödja sig på de styrdokument som finns. Kvinnofridspropositionen⁴ lade fast att en könsmaktsförståelse ska råda inom alla nivåer, i alla instanser som jobbade med mäns våld mot kvinnor. I SOU 2005:66 skriver man som en kommentar och fortsättning av detta ”Att utforska och diskutera motsägelser mellan olika perspektiv och samtidigt hålla fast vid könsmaktsperspektivet som den överordnande tolkningsramen torde vara en framgångsrik väg”⁵

³ Ola Hermansson, *Från nöjesbranschen till neurobiologi*, Norrköpings Tidningar, 2006-03-20

⁴ Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*

⁵ SOU 2005:66, sid. 410

Varför kunskapen är viktig

Ett av problemet med att inte besitta kunskapen kan bli att man missar kvinnor ur mörkertalet. Det är ett stort steg för de utsatta kvinnorna att självmant berätta om sin situation och be om hjälp. Åter till SOU 2005:66:

Socialstyrelsen konstaterar också att det finns brister i allmänhetens kunskaper om socialtjänstens skyldighet att bistå med råd och stöd. Även rädsla för socialtjänstens repressiva verksamhet leder till att människor inte vänder sig dit. Detta bekräftar av de båda riksorganisationerna för kvinnojourerna, ROKS och SKR, som menar att socialtjänsten inte utgör någon trygg samtalspartner för den misshandlade kvinnan, de har inte tillräcklig kunskap om mäns våld mot kvinnor, samtidigt som de har det uttalade uppdraget att ta hänsyn till barnens rätt till båda föräldrarna vid en konflikt mellan dem.⁶

Ofta söker sig våldsutsatta kvinnor till socialtjänst eller sjukvård för andra problem än misshandeln. De uppger exempelvis ekonomiska svårigheter, ångest, smärtsymptom eller diffusa och återkommande behov som kan ge upphov till misstanke om misshandel.

Även bemötande vid den första kontakten med en professionell hjälpare betyder mycket. ”Bemötandet är otroligt viktigt för hur det fortsättningsvis ska förlöpa, om det ska bli kvalitet i det arbetet som myndigheter lägger ner. Det har att göra med hur man känner sig bemött” säger de två samordnarna på Frideborg Norrköping, Zetterström och Andersson. Okunskap inom myndigheterna blir ett hinder och ett motstånd för kvinnorna och barnen.

Teoriförståelse och kunskap inom kommunerna

De allra flesta kommunerna i Östergötland anser att de, på ett eller annats sätt, inte har tillräckligt med kunskap i området. Den kunskap som finns kan vara koncentrerad till få personer, eller vara av äldre datum och inte uppdaterad.

Andersson i **Norrköping**, menar att det är ett problem att kunskapen inte är spridd inom hela kommunens organisation. Även **Motala** kommun har detta synsätt, och menar att kunskapen bör spridas. Katarina Silfver, ordföranden för kvinnojouren i Linköping, tycker att varje människa som arbetar inom kommunen bör ha kännedom om detta, och det oavsett var inom kommun man jobbar. Westny menar också att det inte ska ligga på ett fåtal personer att ha all kompetens inom området. Alla som jobbar socialt riskerar att förr eller senare träffa någon som lever i närheten av det här problemet, säger hon. Nedan kommer en diskussion kring vikten av spridd kunskap att föras.

Kvinnjourerna är i olika grad kritiska mot kommunernas teoretiska inställning i frågan om mäns våld mot kvinnor. I **Motala** är Olby, Blom och Hübinette kritiska till kommunens nya handlingsplan. De menar att den forskning kommunens handlingsplan bygger på är gammal. Olby, Blom och Hübinette menar också att kunskapen om våldets mekanismer och hur kvinnan reagerar i ett förhållande där hon misshandlas av mannen, är väldigt låg inom Motala kommun. På Linköpings kvinnojour är Silfver, Katinka Ingves och Inger Nöjd inte helt säkra på vilken teoretisk utgångspunkt som finns inom

⁶ SOU 2005:66, sid. 381

Linköpings kommun. Den kunskap som finns inom **Linköpings** kommun vilar på ett personligt intresse från socialsekreterarnas sida. Detta innebär att personal som inte har kunskap och förståelse för våldet möter de utsatta kvinnorna. Det får konsekvenser för omhändertagandet genom att personal inom kommunen kanske omedvetet lägger skuld på kvinnan, genom det bemötande kvinnan får och genom de frågor som ställs, menar Silfver, Ingves och Nöjd. Westny på kvinnojouren i **Norrköping** säger att Andersson och Lindén inom kommunen står bakom könsmaktsförståelsen. Däremot finns många andra politiker, vid sidan av Lindén, att tampas med, som absolut inte tror på könsmaktsförståelsen. Westny upplever att bland kommunens socialsekreterare finns vissa som har kunskaper och ställer sig bakom könsmaktsordningen, medan andra är fulla av fördomar och myter om vilka kvinnor som blir utsatta för mäns våld. Den nödvändiga kunskapen kring att ställa rätt frågor för att undvika skuldbeläggandet av kvinnan, finns absolut inte överallt inom kommunen säger hon med eftertryck.

På kvinnojourerna finns mycket erfarenhet, ofta uppdaterad kunskap kring forskning, samt, inte minst, en vilja att sprida denna kunskap, även till kommunerna. Med tanke på att denna information är billig och lätt åtkomlig är det anmärkningsvärt att den inte oftare efterfrågas av kommunerna.

Hinder för kunskap

Det finns också inställningar i kommuner som utgör ett hinder för att söka sig ytterligare kunskaper. I **Ödeshög** berättar Claezon att någon från socialtjänsten varit på en utbildningsdag på en kvinnojour, där de manliga deltagarna upplevde att män inte var mycket värda. Upplevs informationen på detta vis, missas förståelsen av kvinnornas utsatta position i förhållande till mannen, och den personliga reaktionen får stå i vägen för utveckling inom yrkesutövningen. Johansson och Torstensson i **Motala** säger att det nuvarande arbetet med frågan i kommunen drivs av dem som har ett särskilt intresse för den. Även Linköpings kvinnojour säger att den kunskap som finns inom **Linköpings** kommun vilar på ett personligt intresse från socialsekreterarnas sida. Det bör inte vara enskilda socialsekreterarens intresse och personliga ställningstaganden som utgör drivkraft, eller hinder, för att utveckla ett arbete som uppfyller styrdokument och förordningar.

I **Åtvidaberg** jobbar kommunen med barn utsatta för miljöer med mäns våld mot kvinnor inom ett program som kallas ”krångelfamiljer”. I dessa familjer kan både missbruk och våld förekomma. Namnet ”krångelfamiljer” har valts för att inte peka ut att det ska handla om något specifikt, för att undvika att föräldrar ska känna sig utpekade. Liknande förhållanden finns i **Ödeshög**, där man ett samarbete som kallas ”familjevåldgruppen”. Vid förfrågan definierar Claezon och Wettergren familjevåld med allt våld som förekommer i en familj. Det oavsett mellan vilka individer som våldet sker, vem som slår och vem som blir slagen. En sådan syn på våldet visar brist på kunskap om de förhållanden som finns kring områden mäns våld mot kvinnor, och den utsatthet en kvinna utsatt för kvinnofridsbrott befinner sig i. Då man väljer att inte definiera problematiken blir konsekvensen att alla i familjen ses som lika ansvariga för det som sker. När en man utsätter kvinnor och barn för misshandel och hot är aldrig kvinnan och barnen ansvariga, så som benämningen ”krångelfamiljer” eller ”familjevåld” implicerar.

Kunskap om barnens situation

Tvivel kan resas kring om barnen får adekvat hjälp av en verksamhet utan specifika metoder för specifika problem, när de växt upp i familjer där den vuxne mannen misshandlar den vuxna kvinnan. I de kommuner som säger att de arbetar med

metodutveckling har det inte undersökts närmare *hur* och *vilken* metodutveckling som utvecklas. Samordnaren för barn från Frideborg Norrköping får i utredningen *Slag i luften*⁷ berätta om behandlingsarbetet med barnen där upplevelsen av våldet löper som den röda tråden. Vidare går arbetet ”ut på att försöka göra barnen medvetna om mönster och roller som är knutna till kön, och man försöker få barnen att först ska de respektera andra och att de alltid har ett val när det kommer till våld.”⁸

Är den traditionella behandlingen av barn den bästa även för de barn som utsatts för att ha vistats i miljöer som präglas av mäns våld mot kvinnor? Enligt barnsamordnaren har de på Frideborg Norrköping med sig en diskussion kring könsroller i behandlingen av barnen. Det finns forskning inom området som bör tas till vara av personal som jobbar med dessa barn.⁹

Krav på utförare

Linköping och **Norrköping** har olika syn på vilka krav som kan ställas på externa utförare av behandlings-, råd- och stödinsatser till de kvinnor och barn som utsatts för mäns våld. Pettersson i **Linköping** berättar i anslutning till diskussionen kring den teoretiska bakgrundsförståelsen, att den kommunala beställarorganisationen sällan talar om för en utförare hur utföraren ska jobba. Det är snarare så att kommunen frågar utföraren hur den vill ha det. I **Norrköping** har man en inställning som bryter mot den som Pettersson beskriver. Andersson berättar att det är viktigt att vara tydlig med vilket perspektiv som gäller inom den kommunala verksamheten när kommunen anställer konsulter till behandlingsarbetet. De konsulter som jobbar inom kommunen är klara med hur det ser ut i samhället eftersom kommunen berättar mycket om det när de ska anställa, menar han, med syftning till en förståelse av maktojämlikheten mellan könen och dess konsekvenser. Dessa två kommuners olika tillvägagångssätt bottnar i den teoretiska förståelsen till mäns våld mot kvinnor respektive kommun har valt som förklaringsmodell.

Samverkan

Samverkan skulle kunna definieras som ett formaliserat samarbete, med nedtecknade principer, rutiner och tillvägagångssätt, med deltagare från olika myndigheter och organisationer. Hur kommunernas definition av samverkan ser ut är inte närmare angivet, utan informanterna får i sina svar ha ansetts gett sin version och definition av vad de menar med samverkan.

Samverkan inom Frideborg

Det har i länet funnits tre Frideborgsverksamheter. Den som kallades **Frideborgs Väster** lever inte längre. Det har framkommit, bland annat från Motala kvinnojour, att personerna som deltog i styrgruppen för Frideborg Väster inte verkade tycka att arbetet var engagerande. Det var dessutom en stor omsättning på folk, vilket ledde till att det blev svårt att nå ett resultat eftersom man fick börja om från början upprepade gånger. Målsättningarna upplevdes också som otydliga. Detta var några av de synpunkter och funderingar kring varför Frideborg Väster upplöstes som framkommit under intervjuerna. Det är intressant att lyfta just dessa, då de påminner om utsagor kring Frideborg Centrala, och i vis mån även Frideborg Norrköping.

⁷ SOU 2004:121, *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

⁸ *ibid.* sid. 141f

⁹ Se ex Nea Mellberg, eller Socialstyrelsens *När mamma blir slagen, att hjälpa barn som levt med våld i familjen*

Problem som nämnts om samverkan inom **Frideborg Centrala** handlar om att styrgruppsmötena inte varit tillfredsställande. Det har varit stor personalomsättning i gruppen, och alla har inte kommit på mötena, vilket bidragit till att det inte varit något driv i arbetet. Styrgruppen har försökt få igång fler möten med tätare tidsintervall för att få mer fart i arbetet, vilket inte lyckats. Det har också nämnts att deltagarna inte för informationen vidare från gruppmötena ut i sin egen organisation. Samordnarna för kvinnor inom Frideborg centrala, Siv Valström och Marianne Bäckström, menar att ingen riktigt har tagit ansvar, ingen vet vem som styr och driver frågan. ”Och det är ju mycket så att ska det bli något samarbete och kontinuitet så känns det som om det är vi som måste dra i det här. Så har det varit”, säger de. Den enda informant som nämner att styrgruppsmötena varit givande är Arvidsson i **Ydre**. Hon menar att de nedskrivna målen diskuterats mycket, och att diskussionerna inom ledningsgruppen varit konkreta.

För **Frideborg Norrköping** finns en referensgrupp som legat nere i ett år, pga diskussionerna kring omorganisationen av verksamheten i Norrköpings kommun. Samordnarna för kvinnor, Zetterström och Andersson, vet inte hur referensgruppen kommer att se ut framöver. De har uppfattat från sin chef att de ska jobba med behandlingsarbetet och det samverkande arbetet ska flyttas upp en nivå i organisationen.

Frideborg Centrala handlar om att styrgruppsmötena inte varit tillfredsställande. Det har varit stor personalomsättning i gruppen, och alla har inte kommit på mötena, vilket bidragit till att det inte varit något driv i arbetet. Styrgruppen har försökt få igång fler möten med tätare tidsintervall för att få mer fart i arbetet, vilket inte lyckats. Det har också nämnts att deltagarna inte för informationen vidare från gruppmötena ut i sin egen organisation. Samordnarna för kvinnor inom Frideborg centrala, Siv Valström och Marianne Bäckström, menar att ingen riktigt har tagit ansvar, ingen vet vem som styr och driver frågan. Prytz i **Valdemarsvik** påpekar att de i kommunen känner till kvinnor som inte tagit sig in till Frideborg Norrköping, just pga avståndet. Arvidsson i **Ydre** ser också en nackdel med att Frideborgssamverkan de deltar i är koncentrerat till Linköping, eftersom avståndet har blivit ett hinder för de kvinnor och barn som behöver stödet. Wännman i **Motala** menar att motalaborna inte tog sig till **Mjölby**, där Frideborg Väster hade sin centralort, vilket var en av huvudanledningarna till att kommunen drog sig ur samverkan.

Villkorade kommunala bidrag

Det finns i samarbetet mellan kvinnojourer och kommuner ett känsligt kapitel som berör de kommunala bidragen till jourerna. I intervjuerna med Linköpings kvinnojour och med **Motala** kommun, framkom synpunkter på kommunernas vilja att ställa villkor och styra innehållet i kvinnojournernas verksamheter.

Ingves, Silfver och Nöjd på kvinnojouren i Linköping tycker det känns konstigt att kommunen ställer krav på jourerna. De får pengar mot ett prestationskrav, och uppfylls inte det som avtalas, så får jouren inte några pengar. Ibland blir jouren en förlängd arm till kommunen, menar Ingves, Silfver och Nöjd, och så har de inte tänkt att deras verksamhet ska fungera. Som ideell förening bör de ha friheten att bedriva vilken verksamhet de vill, på sina egna villkor, menar de.

I **Motala** upplever Wännman att det varit svårt att komma överens med Motala kvinnojour om innehållet i ett avtal. Vilka bitar i avtalet det varit svårigheter kring vet han inte. Han säger att kvinnojouren har velat vara väldigt fria i utformandet av sin verksamhet, att de varit väldigt tydliga med vad de vill göra och arbeta med. Deras slutbud har varit att ingen ska få diktera innehållet i deras verksamhet, menar Wännman.

Vidare säger han att om de tillsammans med kvinnojouren kan komma fram till vad jouren ska göra, och om kommunen kan känna förtroende i att lämna över en kvinna till jouren efter det akuta skedet, ska det kanske påverka jourens föreningsbidrag.

I kvinnofridspropositionen berörs detta att kvinnojouren är beroende av kommunernas välvilja när det gäller bidrag till deras verksamhet.

Det är viktigt att verksamheten kan behålla sin ideella karaktär och får existera på sina egna villkor. Trots att kvinnojouren är starkt beroende av stöd från den offentliga sektorn bör stat och kommun vara försiktiga med att ställa ensidiga villkor som krav för bidrag. Det är viktigt att värna om jourenas frihet och oberoende. I propositionen om ändringar i socialtjänstlagen poängteras särskilt att stöd från olika samhällsorgan inte får medföra en styrande effekt på de frivilliga organisationernas integritet och självbestämmande.¹⁰

Här uttrycks att kvinnojouren ska få behålla sin integritet, de ska själva få bestämma över sin verksamhet, och ingen styrning eller motkrav får ställas för bidrag. Detta verkar inte Motalas och Linköpings kommuner efterleva.

Resurser

Eftersom detta avsnitt inte bygger på ekonomiska kalkyler kan ingen heltäckande bild ges av hur resurstilldelningen till området mäns våld mot kvinnor och barn i Östergötlands kommuner ser ut. Men en viss uppfattning om läget kan tecknas.

Mottagande och behandling

De flesta kommuner i Östergötland har inte någon speciell resurstilldelning till de kvinnor, män och barn som berörs av mäns våld mot kvinnor. Alla kommunerna som yttrat sig anser att detta är en problematik som ska tillgodoses inom socialtjänstens ordinarie ekonomiska ramar. Det innebär att om området prioriteras, så görs det på någon annans bekostnad. Det är i denna prioritering som kommunerna skiljer sig åt.

Med bakgrund av de intervjuer som genomförts kan framförallt **Norrköping** och **Finspång** framhållas som kommuner där kvinnor och barn som råkat ut för mäns våld prioriteras. Trots detta finns röster som menar att inte heller i dessa kommuner räcker de resurser som finns för att täcka behovet.

Norrköping, Linköping och **Mjölby** har olika former av speciellt mottagande av dessa kvinnor, barn och män. Resurstilldelningen till problemområdet i dessa tre kommuner skiftar, beroende på hur mottagandet är organiserat. I **Norrköping** säger Andersson att detta är en del av det vanliga ordinarie arbetet, och kommunen lägger inte till extra pengar. Han påpekar att mycket av arbetet inte kostar något extra, det handlar om att bli bättre på att ställa rätt frågor och att bli bättre på att förstå. I kommunen pågår en flytt av kvinnojouren och Frideborg till nya och gemensamma lokaler. Det ska eventuellt byggas upp ett kvinnohus med anknytning till andra organisationer som berörs av problemet, samt forskning. Kommunen arbetar med att bygga upp en kunskap som ska spridas. Så trots att Andersson säger att de inte lägger mer resurser på området, så prioriterar man frågan. Ändå menar Zetterström och Andersson på Frideborg Norrköping att det finns ett behov av mer resurser. De känner att det skulle kunna göras mer, det finns fler kvinnor som skulle behöva tas emot på Frideborg. Även

¹⁰ Prop 1997/98:55, sid. 61

Westny på kvinnohuset i Norrköping menar att resurserna långt ifrån täcker behovet i kommunen, speciellt inte för barnen.

Det finns anledning att här beröra **Linköpings** satsning på Frideborgssamverkan. Pettersson och Winkelmann säger att kommunen lade extra resurser genom att anställa en halvtidstjänst på Frideborg. Denna halvtidstjänst innebar dock inte extra tid inom socialtjänsten då det var en omfördelning av arbetsuppgifter inom de personalresurser som fanns. Jämförs Frideborg Centrala med Frideborg Norrköping som lånat sitt namn och stått modell för verksamheten i Linköping, konstateras att Frideborg Centrala inte nått upp till samma standard. Skillnaden i omfattningen av de båda Frideborgsverksamheterna är stor. De två verksamheterna har också olika sätt att hjälpa de utsatta kvinnorna. I Norrköping tas kvinnorna och barnen om hand inom Frideborg, medan syftet i Linköping är att kvinnorna ska vända sig till Frideborg för att sedan slussas vidare därifrån till lämplig utförare av behandling och stöd. Det kan ifrågasättas om samma namn bör användas på så skilda verksamheter, då det kan vara missvisande. Linköping kommun gör just nu en utvärdering kring Frideborg Centrala. Pettersson på kommunledningskontoret säger att de inte har sett att det skulle behövas så mycket mera resurser. Det emotsäges av de två samordnarna för Frideborg Centrala, Valström och Bäckström.

Mjölby har en speciell ingång dit våldsutsatta kvinnor kan ringa. Där jobbar två kvinnor, Agu och Kristiansson, med de utsatta kvinnor som når socialen. Hur mycket av sin tjänstgöringstid de lägger på området är inte tydligt beräknat. Arbetsuppgiften ingår i deras ordinarie tjänster som behandlingssekreterare. I **Finspång** finns inget speciellt mottagande eller behandlingsprogram för kvinnor och män, men det finns en uttalad vilja att prioritera detta problemområde. Dahlman och Nyberg poängterar att resurser ges i form av personal i det akuta skede när en kvinna hör av sig. Vid sådana tillfällen läggs, om så behövs, andra ärenden åt sidan eftersom de utsatta kvinnorna får högsta prioritet. På det viset läggs det resurser, menar Dahlman. I **Motala** finns en nyskriven handlingsplan, och det förs diskussioner kring hur mycket resurser som ska läggas på att sprida och implementera den. Inget är dock klart vid intervjutillfället.

Övriga kommuner har valt att inte lägga extra resurser på området genom personaltilldelning eller organisationsförändringar. De kommuner som deltar i Frideborg Centrala, utöver Linköping, lägger resurser på denna samverkan först när det blir aktuellt. De kommuner som står utanför en Frideborgsverksamhet erbjuder kvinnorna någon form av behandling på egen hand, eller köper den externt. Det innebär att skillnaden i resurser till de utsatta kvinnorna och barnen i princip inte skiljer sig åt oavsett om man är med i Frideborg eller inte. Många av de små kommunerna menar att de har så få ärenden av denna typ, att de inte kan tillgodose dessa kvinnors och barns behov på något annat sätt än de gör med övrig social problematik. Almqvist i **Söderköping** berättar exempelvis, att i deras verksamhet är inte de i så nära kontakt med den här kategorin kvinnor. Därför är resurserna som finns på hemmaplan riktad till andra typer av sociala problem.

Till de grupper av kvinnor som har extra svårigheter, utöver en våldsutsatthet, ges i stort sett inga extra resurser, förutom i de kommuner där man har speciella former av omhändertagande av missbrukande och våldsutsatta kvinnor. Det finns ett mörkertal av kvinnor som lever i en relation med misshandel, som ingen kommun lägger resurser på att försöka upptäcka och ge stöd och hjälp. Till utformandet och spridningen av information om vad mäns våld mot kvinnor är, och var man kan få hjälp har inte

mycket resurser lagts. Det har diskuterats ovan hur kommunerna försöker få till stånd en väl fungerande och levande samverkan med andra myndigheter och organisationer. Det läggs en del resurser, men resultatet har i de flesta fall inte fallit väl ut.

Kvinnojourer

De ekonomiska bidragen kommunerna ger kvinnojourerna är ett tecken på hur kommunerna prioriterar att lägga resurser på området mäns våld mot kvinnor. Kvinnojourerna får ofta ettåriga kommunala bidrag. Dessa, ur tidsaspekt korta ekonomiska ramar, kan göra det svårt för kvinnojourerna att ordna en väl uppbyggd och långsiktig verksamhet, fylld med arbetsro för de anställda och för de ideella krafterna. I **Linköping** har ett nytt system med treårsavtal påbörjats som kan förbättra villkoren.

Kompetens

Kunskap blir inaktuell och måste uppdateras med jämna mellanrum. Det verkar med anledning av den låga graden av fortbildning och kompetensspridning inom kommunerna inte vara någon stor andel av resurserna som läggs på detta. Kommunerna skulle kunna välja att lägga resurser på personalens kompetensutveckling genom att inhämta den kunskap som kvinnojourerna besitter, samt på att utveckla ett nära samarbete med jourerna. Detta gör de flesta kommuner i Östergötland inte.

Prioritering

Med anledning av den resurstilldelning som problematiken i dag får runt om i Östergötlands kommuner, kan det konstateras att på de allra flesta håll prioriteras annan social problematik på de våldsutsatta kvinnornas och deras barns bekostnad. Även i de kommuner där gruppen prioriteras är inte hela gruppens behov tillgodosett fullt ut.

SLUTSATSER

Med anledning av ovanstående resultat kan följande särskilt framhålla:

1. att kommunerna bör fundera över att förbättra sin organisering kring mottagandet och behandlingen av de våldsutsatta kvinnorna och barnen.
2. att kommuner bör processa fram en kommunövergripande policy, där man fastslår ett förhållningssätt och en förståelse av våldet mot kvinnor som stämmer överens med de styrdokument som finns.
3. att det bör diskuteras vem som ska äga och driva ansvaret för de olika samverkansverksamheter som finns.
4. att de olika samverkansverksamheterna bör flyttas närmare de brukande i de olika kommunerna.
5. att kommunerna bör satsa på att utbilda sin personal och sprida kunskapen om mäns våld mot kvinnor inom alla kommunens personalgrupper.
6. att det finns anledning att uppmuntra till ett ökat utbyte och ett närmare samarbete mellan kvinnojourer och kommuner, med särskild lyhördhet från kommunernas sida.
7. att alla länets kommuner bör se över hur de kan trygga kvinnojourernas verksamhet genom långsiktiga bidrag.
8. att metodutveckling till barnen bör göras med grund i den forskning som finns om de specifika behov som barnen i miljöer utsatta för mäns våld mot kvinnor har.
9. att kommunerna bör verka för att sammanställa beredskap för hur kvinnor med dubbla svårigheter ska tas om hand, samt utveckla metoder för hur de ska nås av information om hjälpen.
10. att metoder bör utvecklas för att nå fler ur det beräknade mörkertalet.
11. att de kommunala handlingsplanerna för våldsutsatta kvinnor och deras barn bör uppdateras och göras kända och använda inom alla de organisationer där de gäller.
12. att de definitioner som används i arbetet med mäns våld mot kvinnor visar på vem som använder våld och vem som blir utsatt för våld.
13. att kommunerna bör revidera sina handlingsplaner utifrån det länsövergripande policydokumentet.

Referenser

Länsstyrelsens rapporter

Policydokument för frågor som rör kvinnovåld i Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland, 2000

Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor 2005:5, Länsstyrelsen i Östergötland

Statliga utredningar

Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*

SOU 2005:66, *Makt att forma sambället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*

SOU 2004:121, *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

Övrigt

Ola Hermansson, *Från nöjesbranschen till neurobiologi*, Norrköpings Tidningar, 2006-03-20